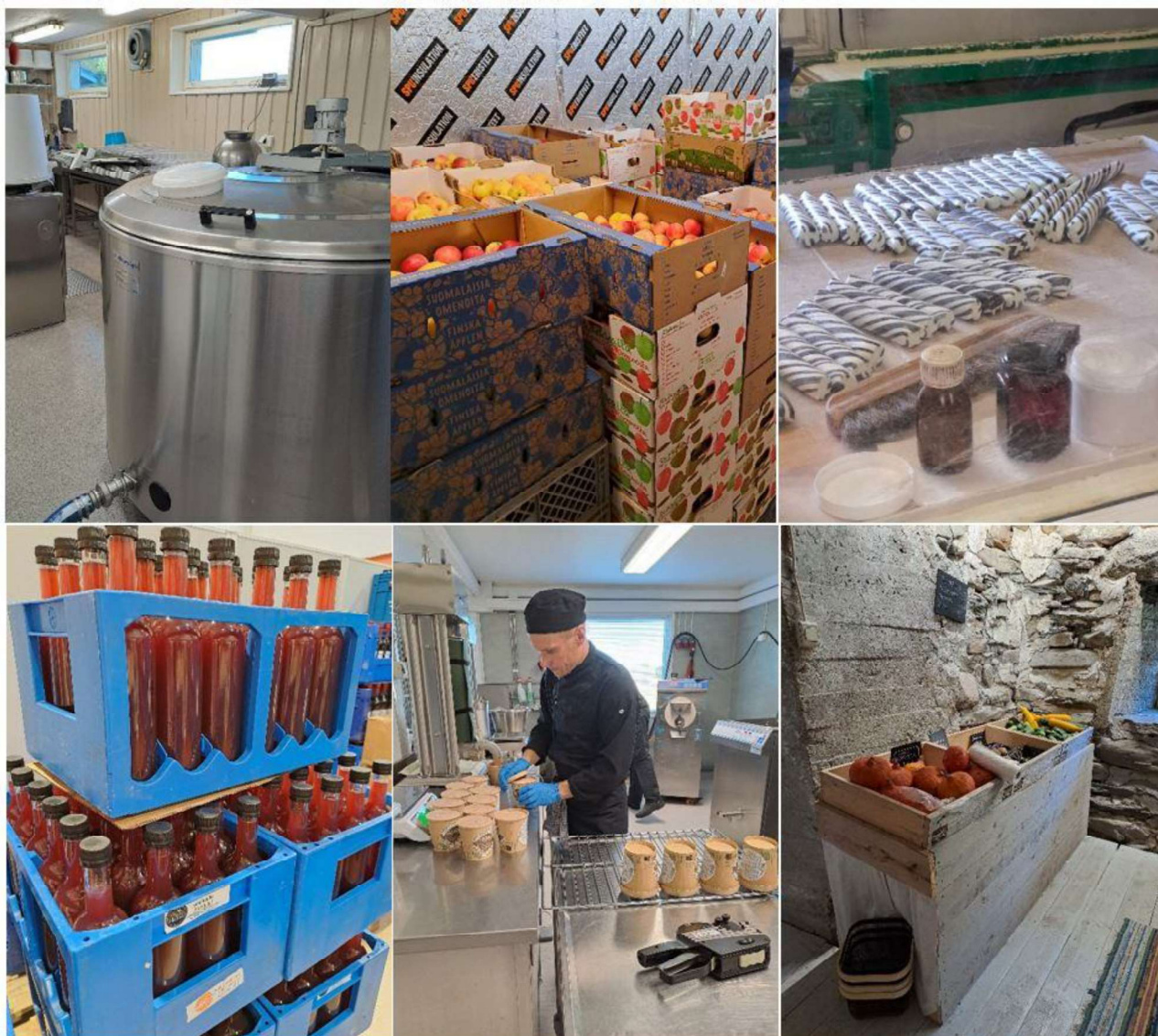

Kuva Otteita #Ruokatarinani-kampanjan kuvauksista

Lähiiruokaa, luomua ja luonnontuotteita

Ruokasektorin koordinaatio

Sisällys

Yhteenveto hankkeesta	3
1. Hankkeen tausta, lähtökohdat ja tavoitteet.....	4
2. Hankkeen toteutuksen organisointi ja aikataulu.....	5
2.1. Toteuttajat ja työnjako	5
2.2. Aikataulu	5
3. Hankkeen toteutus ja toimenpiteet sekä viestintä	5
3.1. Hanke- ja kehittämistyön tuki ja yhteistyö	6
3.1.1. Toimijoiden kokoaminen ja yhteistyö, liite 1	6
3.1.2. Teemalliset kokoontumiset, liite 2	7
3.1.3. Hanke- ja kehittämistoiminnan työn tuki, ohjaus- ja kehittämisryhmiin osallistuminen, liite 3.....	9
3.2. Ruokasektorin toimialatyö	9
3.2.1. Arvoketjuryhmät ja muut ruokaketjun edistämisyhdyt, liite 4.....	10
3.2.2. Toimialan kehittämiseen osallistuminen, liite 5	10
3.2.3. Uudet ratkaisut ja toimintamallit, työpajat ja selvitykset, liite 6	10
3.3. Ruokaketju näkyväksi	11
3.3.1. Toimiala näkyväksi tilastoin, liite 7	11
3.3.2. Teemaviestintä, liite 8	12
4. Yhteistyötahot ja ohjausryhmä	15
Ohjausryhmä	15
5. Tavoitteiden toteutuminen ja toteutuksen arviointi.....	16
5.1. Palautekyselyjen antia.....	18
5.2. Toteuttajien itsearviointia	20
5.3. Ohjausryhmän lausunto	22
6. Kustannukset ja rahoitus	23
7. Jatkotoimet ja ehdotukset.....	23

Yhteystiedot:

Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti, Päivi Töyli ja Juha Rutanen (etunimi.sukunimi@helsinki.fi)

Pro Luomu ry, Aura Lamminparras (etunimi.sukunimi@proluomu.fi)

Yhteenveto hankkeesta

Lähiruokaa, luomua ja luonnontuotteita - Ruokasektorin koordinaatio -hankkeen päätavoitteena oli tukea ja tehostaa alueilla tapahtuvaa kehittämistyötä lähiruoka-, luomu- ja luonnontuotealan sektoreilla ja samalla täydentää em. mainittuihin teemoihin liittyvien valtakunnallisten Lähiruokaohjelman ja Luomu 2.0 ohjelman sekä Luonnontuotealan toimintaohjelman toteuttamista.

Tähän päätavoitteeseen vastattiin muun muassa tiivistämällä alan toimijoiden välistä yhteistyötä ja verkottamalla alan toimijoita, mahdollistamalla kokemusten vaihtoa, toisilta oppimista, hyvien käytäntöjen välittämistä ja yhteisiä kehittämistoimenpiteitä. Hankkeessa nostettiin esiin teemoihin liittyviä tulevaisuuden näkymiä, tutkimustuloksia ja uudenlaisten toimintatapojen sekä yhteistyötapojen löytämistä, jotta ala pystyy kehittymään vastaamaan tulevaisuudessa paremmin eri asiakasryhmien kysyntään ja odotuksiin. Lisäksi kerrottiin ruokasektorin kehitymisestä ja lisättiin lähiruoka-, luomu- ja luonnontuotealojen tunnettuutta muun muassa pienyrittäjyyteen liittyneiden kampanjoiden kautta. Toimenpiteitä toteutettiin kolmen kokonaisuuden alla: 1) hanke- ja kehittämistyön tuki ja yhteistyö 2) ruokasektorin toimialatyö ja 3) ruokaketju näkyväksi.

Hankkeen kohderyhminä olivat erityisesti kehittämistoiminnassa mukana olevat paikalliset, alueelliset, valtakunnalliset ja kansainväliset lähiruoka-, luomu- ja luonnontuotteisiin liittyvät hankkeet, ruokasektorin muut toimijat sekä kuluttajat. Hankkeen mittareina toimivat hankkeen järjestämien tilaisuuksien määrä ja niihin osallistuneiden määrä, hanketoteuttajien osallistuminen työryhmiin, tilaisuuksiin, toimialan kehittämisryhmiin ja keskustelutilaisuuksiin, pidetyt puheenvuorot sekä tiedotus- ja viestintätoimien määrä. Laadullista arviointia tehtiin palautekyselyiden ja itsearviointin kautta.

Maa- ja metsätalousministeriön rahoittaman ruokaketjun kehittämishankkeen toteutuksesta vastasivat Turun yliopiston Brahea-keskus (31.5.2023 asti), Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti ja Pro Luomu ry. Hanketta toteutettiin 1.2.2022 - 30.11.2024 ja kokonaiskustannukset olivat 452 076 euroa.

Hanke viesti aktiivisesti hankkeen toiminnoista, tuloksista ja tuotoksista monikanavaisesti hyödyntäen jo aiemmin olemassa olleita Aitojamakuja.fi, Aitoluonto.fi ja Proluomu.fi sekä näiden sosiaalisten median kanavia. Materiaalit julkaistiin verkossa ja ne ovat vapaasti kaikkien käytettävissä myös hankkeen jälkeen pääsääntöisesti suomeksi, mutta osittain myös ruotsiksi ja englanniksi.

1. Hankkeen tausta, lähtökohdat ja tavoitteet

Lähiuokaa, luomua ja luonnontuotteita – Ruokasektorin koordinaatio -hanke tuki valtakunnallisten Lähiuokaohjelman ja Luomuohjelma 2.0:n sekä Luonnontuotealan toimintaohjelman toteuttamista. Lähiuokaohjelman tavoitteena on lähiuokasektorilla toimivien yhteistyön tiivistäminen, mikä koskee yhtä lailla myös luomu- ja luonnontuotealoja, ja siinä mielessä tämä hanke vastasi tähän tavoitteeseen koko ruokasektorin näkökulmasta. Hanke huomioi ja hyödynsi myös aiemmissa Manner-Suomen maaseutuohjelman valtakunnallisissa ruokasektoriin liittyvissä hankkeissa tehtyä työtä, verkostoja, materiaaleja ja toimintatapoja jatkaen sekä muokaten niistä saatujen kokemusten pohjalta toimintaa.

Ruokasektorin toimintaympäristössä, kuten yhteiskunnassa muutenkin, on ollut viime vuosina monenlaisia muutoksia, joihin sekä yritysten että kehittämistoiminnan on pitänyt reagoida, vastata ja etsiä uusia ratkaisuja. Ruoka-alalla kehittämistä tehdään monella tasolla aina yksittäisestä yrityksestä kansainvälisiin kehittämishankkeisiin, joten toimijoiden ja verkostojen välinen yhteistyö on erittäin tärkeää ja sillä tavoin saadaan lisättyä myös pitkäjänteistä kehittämistä ja osaamisen kumuloitumista.

Hankkeen päätavoitteena oli tukea ja tehostaa alueilla tapahtuvaa kehittämistyötä lähiuoka-, luomu- ja luonnontuotealan sektoreilla ja samalla täydentää em. mainittuihin teemoihin liittyvien ohjelmien toteuttamista. Yksilöidymmin hankkeen tavoitteena oli

- tukea lähiuoka-, luomu- ja luonnontuotealoilla tehtävää kehittämistoimintaa, tiivistää yhteistyötä ja verkottaa alan toimijoita sekä mahdollistaa kokemusten vaihtoa, toisilta oppimista, hyvien esimerkkien välittämistä ja yhteisiä kehittämistoimenpiteitä,
- tukea eri tasoilla tapahtuvaa kehittämistoimintaa keräämällä ja välittämällä tietoa uusista tutkimustuloksista, teemoihin liittyvistä tulevaisuuden näkymistä tai toimintaympäristöön liittyvistä muutoksista huomioiden myös elintarvikealaan liittyvät muut toimialat,
- edistää ruokasektorin pitkäjänteistä kehittämistä säännöllisellä yhteydellä alan rahoittajaviranomaisiin,
- tukea lähiuoka-, luomu- ja luonnontuotealojen kehittymistä tunnistamalla arvoketjujen pullonkauloja ja hakea niihin yhdessä toimijoiden kanssa uusia ratkaisuja, kehittämistapoja ja -mahdollisuuksia,
- nostaa esiin uudenlaisten toimintatapojen ja -mallien löytämistä, jotta voidaan vastata tulevaisuudessa paremmin eri asiakasryhmien kysyntään ja odotuksiin sekä kuluttajan haluun olla aktiivinen toimija ruokajärjestelmässä,
- osallistua elintarvikelainsäädäntöön liittyviin työryhmiin ja ohjelma-, säädös- ja toimeenpanotyöhön erityisesti lähiuoka-, luomu- ja luonnontuotteiden näkökulmat huomioiden,
- seurata ja tuoda esiin ruokasektorin kehittymistä ja roolia muun muassa tilastojen ja maakunnallisten katsausten kautta,
- lisätä aktiivisella viestinnällä lähiuoka-, luomu- ja luonnontuotealojen tunnettuutta kuluttajille, ruokasektorin sidosryhmille ja muille toimialoille.

2. Hankkeen toteutuksen organisointi ja aikataulu

2.1. Toteuttajat ja työnjako

Hankkeen toteutuksesta vastasivat Turun yliopiston Brahea-keskus, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti ja Pro Luomu ry (osatoteuttaja). Hanketoteuttajilla oli kullakin oma teemallinen vastuualue ja esimerkiksi tilaisuuksiin liittyvää järjestämisvastuuta jaettiin, vaikka muuten hanketta toteutettiin tiiviissä vuorovaikutuksessa ja hyvässä yhteistyössä. Turun yliopiston Brahea-keskus toimi hankkeen hakijana ja koordinaattorina 1.2.2022–31.5.2023, ja Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti 1.6.2023–30.11.2024. Tämä muutos johtui siitä, että keväällä 2023 Turun yliopiston hallitus päätti lakkauttaa Brahea-keskuksen.

Turun yliopiston Brahea-keskuksessa hankkeessa toimivat osa-aikaisesti projektipäällikkö Päivi Töyli (5/2023 asti) sekä elintarvikeasiantuntijoina Johanna Mattila (3-6/2022), Mervi Louhivaara (9/2022-1/2023) ja Riikka Roivainen (1-5/2023). Viestintä- ja tutkimusavustajan tehtävissä toimi Ellinoora Havaste (5/2023 asti), projekti- ja taloussihteerin sekä taittajan tehtäviä hoiti Arja Meriluoto (5/2023 asti) ja nettisivuvastaavana oli Mika Elmeranta (5/2023 asti). Brahea-keskus vastasi teemasta lähiruoka.

Helsingin yliopiston Ruralia-instituutissa toimi osa-aikaisesti projektipäällikkö Juha Rutanen ja taloudesta vastasi projektikirjanpitäjä Terhi Korpi koko hankkeen ajan. Osa-aikaisesti toimivat myös projektipäällikkö Päivi Töyli (6/2023 lähtien) sekä tutkimusavustajina Siiri Räisänen (1-5/2024) ja Elli-Noora Jalonen (9-11/2024). Lisäksi Ruralia-instituutista Hannele Suvanto toimi asiantuntijana (11/2023). Ruralia-instituutti vastasi hankkeessa teemasta luonnontuotteet ja hankkeen loppuajan myös lähiruosta.

Pro Luomu ry:stä hankkeessa toimi osa-aikaisesti toiminnanjohtaja Aura Lamminparras, asiantuntija Heidi Haavisto-Meier, viestintäpäällikkö Minna Ala-Kyyny ja viestinnän asiantuntija Krista Tuomi sekä vuonna 2022 viestintäassistentti Julia Kajas. Pro Luomu ry vastasi hankkeessa teemasta luomu.

Hanketoteuttajien palaverit

Hanketoteuttajat pitivät keskinäisiä toimijapalavereita tarpeen mukaan. Niiden yhteydessä työstiin ja suunniteltiin yhteisiä toimenpiteitä, keskusteltiin tilaisuuksien järjestelyistä ja analysoitiin saatuja tuloksia. Varsinaisten tapaamisen lisäksi pidettiin yhteyttä tiiviisti sähköpostitse ja puhelimitse. Toimijapalavereita pidettiin 27.4.2022, 31.10.2022, 26.1.2023, 17.3.2023, 5.10.2023 ja 15.10.2024.

2.2. Aikataulu

Hanketta toteutettiin 1.2.2022–30.11.2024.

3. Hankkeen toteutus ja toimenpiteet sekä viestintä

Hankkeen toimenpiteet oli jaettu kolmeen kokonaisuuteen 1) hanke- ja kehittämistyön tuki ja yhteistyö 2) ruokasektorin toimialatyö ja 3) ruokaketju näkyväksi. Seuraavassa esitellään pääkohdat toiminnan sisällöstä. Tarkemmat tiedot aiheista, osallistujamääristä, ajankohdista ja mahdollisista tuotoksista on listattu liitteessä, joka on mainittu ko. kohdan alussa.

3.1. Hanke- ja kehittämistyön tuki ja yhteistyö

Tämän toimenpidekokonaisuuden tavoitteena oli tukea lähiruoka-, luomu- ja luonnontuotealoilla tehtävää kehittämistoimintaa, tiivistää yhteistyötä ja verkottaa alan toimijoita sekä mahdollistaa kokemusten vaihtoa, toisilta oppimista, hyvien esimerkkien välittämistä ja yhteisiä kehittämistoimenpiteitä. Toimenpiteitä on tehty kolmen kokonaisuuden alla:

- 3.1.1. Toimijoiden kokoaminen ja yhteistyö
- 3.1.2. Teemalliset kokoontumiset
- 3.1.3. Hanke- ja kehittämistoiminnan työn tuki, ohjaus- ja kehittämisryhmiin osallistuminen

Keskeisimmät kohderyhmät tässä kokonaisuudessa olivat alueilla ja valtakunnallisesti toimivat hankkeet, kehittäjä- ja toimijaorganisaatiot sekä rahoittajaorganisaatiot.

3.1.1. Toimijoiden kokoaminen ja yhteistyö, liite 1

3.1.1.1. Ruokasektoriryhmä

Maakunnallisista koordinaattoreista (tai vastaavista toimijoista) koostunut ruokasektoriryhmä kokoontui hankkeen aikana 12 kertaa. Sen roolina oli toimia operatiivisena ja sparraavana ryhmänä yhteisten tavoitteiden ja toimenpiteiden osalta. Lisäksi se mahdollisti kokemusten vaihdon sekä maakuntien välillä että tiedon välittämisen valtakunnan tasolle (ja toisinpäin) toimintaympäristöön liittyvistä asioista. Useimmissa tapaamisissa asialistalla oli kohta ”kuulumisia maakunnista” sekä ajankohtaisia lähiruoka-, luomusta ja luonnontuotteista. Suurin osa tapaamisista järjestettiin etäyhteydellä ja pari kertaa tavattiin kasvokkain Helsingissä vuosiseminaarin yhteydessä järjestetyssä tapaamisessa. Tapaamisiin osallistui alue-edustajien lisäksi elintarvikealan toimialapäällikkö Leena Hyrylä, luonnontuotealan toimialapäällikkö Sirkku Wacklin (vuoden 2022 ajan) sekä maa- ja metsätalousministeriöstä Kirsi Viljanen.

Huhti-toukokuussa 2023 järjestettiin maakunnittaiset (tai parin maakunnan yhteiset) keskustelutilaisuudet etäyhteydellä, jossa esiteltiin valtakunnallisten lähiruokaan, luomuun ja luonnontuotteisiin liittyvät ohjelmat sekä kuultiin maakunnallisen toiminnan sisällöistä sekä tulevaisuuden suunnitelmista. Tilaisuuteen kutsuttiin ko. maakunnan alueella toimivia ruoka-alan kehittäjiä ja hanketoimijoita, ja maakunnallisten toimijoiden ja sisällön annista vastasivat ruokasektoriryhmän maakunnalliset koordinaattorit. Kaikista keskusteluista (yhteensä 16) tehtiin lyhyet muistiot ja sen pohjalta myös lyhyt yhteenveto Aitoja makuja -lehteen <https://aitojamakujalehti.fi/ruoka-alan-kehittamisen-kuulumisia/>.

3.1.1.2. Luomualan kehittäjätapaukset

Hankkeessa järjestettiin jokaisena hankevuonna eli kolme kertaa luomualan kehittäjien online-työpaja. Ne oli suunnattu erityisesti suunnattu hanketoteuttajille ja muille luomualan kehittäjille, mutta olivat avoimia kaikille asiasta kiinnostuneille. Tapahtumia markkinoitiin laajasti Pro Luomun sosiaalisen median kanavissa sekä uutiskirjeessä. Online-työpajojen teemoissa priorisoitiin ajankohtaisia luomuhjelman teemoja. Työpajojen teemat olivat: luomun viestintä, luomun kehittäminen tiedolla ja luomun tuupaus päivittäistavarakaupoissa. Online-työpajoissa oli mukana aina aluehankkeita tai muita kehittäjiä kertomassa alueellisista ratkaisuista työpajan teemaan liittyen.

3.1.1.3. Luonnontuotealan hanketoteuttajatapaamiset

Hanke kokosi luonnontuotealaan liittyviä hankkeita toteuttavat yhteiseen verkkopalaveriin noin kahden kuukauden välein. Tapaamisia järjestettiin hankkeen aikana yhteensä 16. Tapaamisessa käsiteltiin alan

ajankohtaisasioita, yhteisiä kehittämiskysymyksiä ja luonnontuotealan toimintaohjelman teemoja, kuultiin hanketoteuttajien ja muiden asiantuntijoiden alustuksia sekä jaettiin tietoa hankkeiden toiminnasta ja tuloksista. Tapaamisilla tuettiin hankkeiden välisen yhteistyön rakentumista, vähennettiin toimien päällekkäisyyttä sekä lisättiin tulosten hyödyntämistä jatkokehittämisessä. Tilaisuudet olivat avoimia myös muille ruokasektorin toimijoille.

3.1.2. Teemalliset kokoontumiset, liite 2

3.1.2.1. Teemalliset hanketapaamiset ja seminaarit

Teemallisia hanketapaamisia ja seminaareja järjestettiin sekä säännöllisesti että tarpeen mukaan uuden ja ajankohtaisen tiedon välittämisen ja kokemusten vaihdon sekä yhteistyön edistämiseksi. Tilaisuudet olivat kaikille avoimia ja niistä viestittiin sekä omien että yhteistyökumppanien kanavien kautta. Valtakunnalliset seminaarit järjestettiin pääasiassa yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa.

Elintarvikealan kansainvälisyys- ja vientitoimijat kokoontuivat hankkeen aikana kuusi kertaa, aina keväisin ja syksyisin. Aluksi kuultiin lyhyt puheenvuoro jostakin ajankohtaisesta teemaan liittyvästä aiheesta, kuten markkinakatsaus ilmastoviisaiden elintarvikkeiden kysynnästä, luomuvientikyselyn tuloksia, ruokaviennin ekosysteemihankkeesta, EU-menekinedistämisrahoituksesta, SUVI ry:n toiminnasta ja JOTPA-koulutusten annista. Sen jälkeen sana oli vapaa ja osallistujat saivat vapaasti kertoa ajankohtaisia kuulumisia tai mitä mielenpäällä aihepiiriin liittyen olikin. Kaikki tapaamiset järjestettiin etäyhteydellä ja niihin oli avoin osallistumiskutsu, vaikkakin myös kohdennettu kutsu lähti aiemmin osallistuneille (jakelussa hankkeen päättyessä 108 henkilöä). Osallistujina oli sekä koulutus- ja kehittämistoimijoita, keskeisiä vienninedistämistahoja että yrittäjiä.

Hanketreffejä järjestettiin neljä kertaa ja niiden tarkoituksena oli erityisesti saattaa yhteen hanketoteuttajia eri puolilta Suomea ja mahdollistaa kokemusten vaihtoa ja verkostoitumista sekä kuulla tuloksia kehittämistoiminnasta. *Markkinoinnilla ja viestinnällä boostia lyhyisiin elintarvikeketjuihin* järjestettiin yhteistyössä agroBRIDGES -hankkeen kanssa 15.3.2023 ja siinä erityisenä kohderyhmänä oli lyhyistä ketjuista kiinnostuneet yritykset. Aluksi kuultiin pari puheenvuoroa markkinointiin liittyen sekä agroBRIDGES-työkalujen esittely ja kahdeksan lyhyiden ketjujen mallien esittelyä <https://aitojamakuja.fi/markkinoinnilla-ja-viestinnalla-boostia-lyhyisiin-elintarvikeketjuihin-tilaisuuden-materiaalit/>. *Vastuullisuus elintarvikealalla* -hanketrefeillä 20.3.2023 kuultiin aluksi Oulun yliopiston Kerttu Saalasti Instituutin Mikroyrittäjyyskeskus MicroENTRE:n puheenvuoro vastuullisuudesta mikroyrittäjän näkökulmasta sekä Snafu Oy:n puheenvuoro yrittäjän näkökulmasta, jonka jälkeen 11 hanketoteuttajaa kertoi, miten hankkeilla asioita edistetään <https://aitojamakuja.fi/vastuullisuus-elintarvikealalla-hanketreffien-satoa/>. *Mallia maailmalta elintarvikealan kehittämiseen* järjestettiin yhteistyössä Kiertotaloudesta lisää kilpailukykyä elintarvikevientiin (KIKE)-hankkeen kanssa 17.5.2023. Tilaisuudessa kuultiin Irlannin BordBia-vienninedistämisohjelmasta, italialaisesta Sustainable Wines-tuotantoketjusta ja saksalaisesta "Tiny Farms"-maaseudun pientuottajien verkostosta. *Elintarvikejalostuksen hanketrefeillä* 28.10.2024 kuultiin aluksi Lapin Marian yrittäjän kokemuksia jalostuksesta ja innovoinnista sekä Foodwest Oy:n tuotekehitykseen liittynyt esitys. Näiden jälkeen kuultiin kahdeksan ajankohtaista jalostukseen liittyvää hanke-esittelyä https://aitojamakuja.fi/elintarvikejalostus_hanketreffit/.

Hankkeessa järjestettiin yksi kaksipäiväinen *Luomufoorumi* yhteistyössä maa- ja metsätalousministeriön kanssa Kouvolassa 7.–8.2.2024 osana Luomu 2.0 -ohjelman toimeenpanoa. Tilaisuuden tavoitteena oli edistää luomualan kehittämistä, tuoda yhteen alan toimijat ja keskustella ohjelman luomutavoitteista sekä tulevista toimista. Ensimmäinen päivä sisälsi seminaarin, johon oli mahdollisuus osallistua myös

etäyhteydellä. Toisena päivänä keskityttiin teemakohtaisiin työpajoihin Kouvolan kampuksella. Toinen päivä sisälsi teemakohtaisia työpajoja, joissa syvennyttiin luomututkimuksen prioriteetteihin, alkutuotannon kehittämiseen ja luomun lisäämiseen ammattikeittiöissä. Aamupäivällä Luomuinstituutti veti työpajan, jossa pohdittiin tutkimuksen painopistealueita vuosille 2025–2030. Iltapäivän rinnakkaistyyppöissä keskityttiin konkreettisiin toimenpiteisiin luomualkutuotannon ja ammattikeittiöiden luomutarjonnan kehittämiseksi. Työpajat kokosivat yhteen alan asiantuntijoita ja toimijoita eri sektoreilta. Luomufoorumi tarjosi kattavan katsauksen alan nykytilanteeseen ja tulevaisuuden näkymiin. Tapahtuma sai hyvän palautteen ja osallistujat pitivät erityisesti arvossa mahdollisuutta vuorovaikutukseen ja konkreettisten kehitysehdotusten työstämistä työpajoissa.

Luonnontuotepäivät järjestettiin hankeajana kolme kertaa, vuonna 2022 Mikkeliissä, 2023 Helsingissä ja 2024 Oulussa. Seminaariosuuksiin oli mahdollista osallistua myös verkon kautta. Seminaaripäivän lisäksi tapahtumiin sisältyi opintoretkeä alan kohteisiin. Mikkeliissä tarkasteltiin alan ohjelmallista kehittämistä, ketjua metsästä markkinoille, luonnontuotteita älytekstiileissä, biovärejä sekä ruoka- ja erikoissienien uusia mahdollisuuksia. Helsingissä käsiteltiin kestävyttä ja vastuullisuutta osana alan kehittyvää liiketoimintaa, myynnin lisäämistä esimerkiksi viestinnän keinoin sekä luonnonkosmetiikan näkymiä ja mahdollisuuksia. Oulussa puolestaan tarkasteltiin luonnontuotteiden tuomaa sisältöä ja mahdollisuuksia palveluissa, myynnin ja jakelun lyhyitä ketjuja sekä tutkimuksen ja kehitystyön tarjoamia alan uusia mahdollisuuksia. Lisäksi vuoden 2022 Luonnontuotepäivien yhteydessä järjestettiin alan tutkimusseminaari, jonka pääteemoina olivat ekologisen mallintamisen ja viljelyn hyödyt luonnontuotealan raaka-ainehankinnassa sekä luonnontuotteiden lisäarvo ja uudet mahdollisuudet arvoketjuissa. Erittäin hyvän palautteen saaneilla tapahtumilla jaettiin uutta tietoa ja vahvistettiin toimijoiden välisiä verkostoja.

Työ- ja elinkeinoministeriön sekä maa- ja metsätalousministeriön sekä elintarvike- ja luonnontuotealan toimialapäälliköiden kanssa järjestettiin kaksi elintarvikealan vuosiseminaaria. Vuoden 2022 *Osaajien Ruoka-Suomi* pääteemana oli elintarvikealan työvoima-, koulutus- ja osaamistarpeet sekä toimialalla tapahtuvat muutokset <https://aitojamakuja.fi/osaajien-ruoka-suomi-seminaarin-antia/>. Vuonna 2023 aiheena oli *Ruoka-alan uudet mahdollisuudet*, jolloin keskityttiin elintarvikealan tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan mahdollisuuksiin sekä muutoksiin liittyvään varautumiseen, erityisesti elintarvikeyritysten näkökulmasta. Kummankin vuosiseminaarin yhteydessä julkistettiin myös TEM:in toimialaraportit ja pk-yritysbarometrien tuloksia <https://aitojamakuja.fi/ruoka-alan-uudet-mahdollisuudet-seminaarin-antia/>. Vuosiseminaareihin oli mahdollisuus osallistua sekä Helsingissä että etäyhteydellä.

3.1.2.2. Ajankohtaisinfot

Ajankohtaisinfojen alla toteutettiin säännöllisesti tutkimustiistai-tilaisuuksia, ruoka-alan rahoittajille suunnatut webinaarit sekä lyhyitä muutaman tunnin työpajoja ja webinaareja. Suurin osa tilaisuuksista järjestettiin etäyhteyksin.

Tutkimustiistai-infoja järjestettiin keväisin ja syksyisin koko hankkeen ajan pääsääntöisesti aina kuun ensimmäisenä tiistaina, yhteensä 16. Asiantuntijapuheenvuoroja pitivät tutkijat ja kehittäjät niin lähiruokaan, luomuun kuin luonnontuotteisiin liittyen, mutta myös laajemmin esimerkiksi ruokajärjestelmään, ruokamarkkinaan, yritysten ja kuluttajien kokemuksiin liittyen avaamalla tehtyjen kyselyjen ja haastatteluiden tuloksia.

Ruokasektorin hankkeita rahoittavat useat eri tahot, joten niille järjestettiin myös omat webinaarit, joissa kerrottiin ajankohtaisia kuulumisia ruoka-alalta sekä millaisille toimille yritykset ja kehittämishankkeet näkevät tarvetta. Tilaisuuksia järjestettiin yhteensä viisi ja niihin kutsuttiin laajasti ELY-keskusten, maakuntaliittojen, rakennerahastojen ja Leader-toiminnan vastaavia.

Muissa ajankohtaisinfoissa luonnontuotealan osalta keskeinen aihe oli raaka-aineketjun toimivuus, kuinka saada kysyntä ja tarjonta kohtaamaan. Lisäksi käsiteltiin metsätiedon, digitalisaation ja uusien arvoketjujen mahdollisuuksia ja kehittämiskysymyksiä. Yrityksille suunnattu *Kehittämisen työkaluja elintarvikealan yrityksille* -webinaari 13.2.2024 avasi rahoitusmahdollisuuksia erityisesti elintarvikealan näkökulmasta ja se järjestettiin yhteistyössä Ruokavirasto ja ELY-keskuksen kanssa (<https://aitojamakuja.fi/kehittamisen-tyokaluja-elintarvikealan-yrityksille/>). Lisäksi Maaseutututkijatapaamisen yhteydessä järjestettiin paikalliset ruokajärjestelmät -työryhmä yhteistyössä Savonia-ammattikorkeakoulun ja Turun yliopiston hankkeiden kanssa 28.8.2024 sekä Motivan ja maa- ja metsätalousministeriön sekä TUUMA27-verkostohankkeen kanssa julkisiin hankintoihin liittyen Elinvoimaa lähiruokahankinnoista -webinaari 10.10.2024.

3.1.3. Hanke- ja kehittämistoiminnan työn tuki, ohjaus- ja kehittämisryhmiin osallistuminen, liite 3

Ruokasektorin koordinaatiotyön yhtenä tärkeänä roolina oli osallistua erilaisiin ohjaus- ja kehittämisryhmiin alueellisella ja valtakunnallisella tasolla. Tällä tavoin mahdollistettiin myös hankkeiden välistä yhteistyötä, kun oltiin vinkkaamassa millaiset asiat nousevat toimialalla esiin ja mitä on tehty muualla Suomessa. Muiden tahojen järjestämissä tilaisuuksissa pidettiin puheenvuoroja hankkeen teemoihin liittyen tai oltiin muulla tavoin osallisena tilaisuuksien toteuttamisessa. Tähän kokonaisuuteen liittyi myös osallistuminen erilaisiin aihepiiriin liittyviin seminaareihin ja webinaareihin, jotta saatiin tietoa välitettäväksi eteenpäin hankkeen kohderyhmille. Näitä osallistumisia kertyi hankkeen aikana yhteensä 223.

Hanketoiminnan esille nostamiseksi koottiin ja ylläpidettiin teemoihin liittyvää hankerekisteriä lähiruoka-, ja luonnontuoteteemoihin liittyen riippumatta rahoituslähteestä. Kehittämistoiminnan tukena on myös Facebookissa ryhmät ”Luomualan kehittäjien yhteistyöryhmä” ja ”Ruokasektorikoordinaatio”, joissa kuka tahansa ryhmäläinen voi kertoa omasta toiminnastaan, jakaa tietoa tilaisuuksista ja ajankohtaisista uutisista.

Hankkeessa huomioitiin ja tarpeen mukaan linkityttiin muuhun valtakunnalliseen aihepiiriin liittyvään toimintaan ja ohjelmiin, kuten maa- ja metsätalousministeriön johtamaan ruoka-alan kasvuohjelma Kestävä ja kannattava ruokajärjestelmä ja Maaseutupoliittisen kokonaisohjelman toteutukseen. Myös valtakunnalliset hankkeet ja toiminta, esim. ruokamatkailuun liittyvä toiminta, huomioitiin.

3.2. Ruokasektorin toimialatyö

Tämän toimenpidekokonaisuuden tavoitteena oli tukea lähiruoka-, luomu- ja luonnontuotealojen kehittymistä tunnistamalla arvoketjujen pullonkauloja sekä etsiä niihin yhdessä uusia ratkaisuja, kehittämistapoja ja -mahdollisuuksia. Myös ruokaketjun toimijoiden uudenlaisten toimintatapojen ja -mallien edistäminen sekä aihepiiriin liittyvien selvitysten tekeminen ja tarvittaessa elintarvikelainsäädäntötyöhön osallistuminen oli tämän kokonaisuuden alle kuuluvaa toimintaa. Toimenpiteitä on tehty kolmen kokonaisuuden alla:

- 3.2.1. Arvoketjuryhmät ja muut ruokaketjun edistämisyhmät
- 3.2.2. Toimialan kehittämiseen osallistuminen
- 3.2.3. Uudet ratkaisut ja toimintamallit, työpajat ja selvitykset

Keskeisimmät kohderyhmät tässä kokonaisuudessa olivat ruoan arvoketjun eri osat eli tuottajat, jalostajat, kauppa, ammattikeittiöt, tukut, tutkimus- ja neuvontaorganisaatiot sekä viranomaiset (erityisesti Ruokavirasto, MMM) ja kehittämisorganisaatiot.

3.2.1. Arvoketjutyöryhmät ja muut ruokaketjun edistämisyöryhmät, liite 4

Luomun arvoketjutyöryhmät kokoontuivat tuoteryhmäkohtaisesti ja niissä keskityttiin tunnistamaan kyseisen ketjun keskeisiä pullonkauloja ja etsittiin niihin ratkaisuja sekä vahvistettiin koko ketjun yhteistä tietopohjaa. Tällä tavoin jalkautettiin myös luomuohjelmaa käytännön tasolle. Arvoketjutyöryhmät kokoontuivat seuraavasti: luomuliha kuusi kertaa, luomumaito kahdeksan kertaa, luomukasvikset kuusi kertaa ja luomukeruu neljä kertaa. Lisäksi yleisempi luomuelintarvikeryhmä kokoontui kolme kertaa ja luomuun liittyen järjestettiin yksi HoReCa-arvoketjun keskustelutilaisuus.

Arvoketjutyöryhmissä käsiteltiin pääosin ajankohtaisia tuoteryhmiin liittyviä aiheita ja haasteita, joita riitti poikkeuksellisen paljon, esim. elintarvikkeiden hintojen nousun vaikutukset luomumarkkinaan sekä CAP:in luomutilojen tukimuutokset ja vuonna 2023 voimaan tullut uusi luomuasetus. Nämä tekijät ovat muodostaneet monimutkaisen haasteverkoston koko alan ympärille. Tässä tilanteessa arvoketjutyöryhmät olivat keskeisessä roolissa tilanteen kartoittamisessa ja analysoinnissa.

Lisäksi arvoketjutyöryhmissä käsiteltiin monipuolisesti luomuohjelmaan liittyviä teemoja ja esiteltiin tuoteryhmiin liittyviä tutkimuksia ja hankkeita. Esimerkiksi luomukasvisten arvoketjutyöryhmässä tutkija Traci Birge, Helsingin yliopiston Ruralia-instituuttista esitteli tutkimusta lantapohjaisten lannoitteiden glyfosaattijäämistä ja tutkimusprofessori Jarkko Niemi Luonnonvarakeskuksesta esitteli luomumaidon arvoketjutyöryhmässä eläinten hyvinvointiin liittyviä hankkeita. Ryhmissä käsiteltiin myös esimerkiksi Nasevan tuloksia luomueläinten näkökulmasta ja ELVI-merkkiä. Luomukasvisten arvoketjutyöryhmässä seurattiin myös koko hankkeen luomukasvihuonetuotannon kehitystä ja etsittiin ratkaisuja uuden luomuasetuksen asettamiin haasteisiin. Ryhmä vieraili myös elokuussa 2022 Ahlbergin luomukasvihuoneella Sipoossa.

Luomuelintarvikeryhmässä seurattiin tiiviisti luomutuotekehitykseen liittyvää lainsäädäntöä EU:ssa ja Suomessa. Ryhmässä käsiteltyjä teemoja olivat muun muassa lisä- ja apuaineet, luomuelintarvikkeiden täydentäminen, puhdistus- ja desifiointiaineet. Ryhmän kokouksissa esiteltiin myös luomuelintarvikkeita valmistavien yritysten omaa tuotekehitystä ja toimintaa. Luomuelintarvikeryhmä järjesti myös yhdessä Luomuinstituutin kanssa tutkimusteemaisen työpajan, jossa yritykset ja tutkijat pohtivat yhdessä mahdollisia tulevia tutkimusteemoja tutkimuskysymyksiä liittyen luomuelintarvikkeisiin.

3.2.2. Toimialan kehittämiseen osallistuminen, liite 5

Toimialaan liittyä kansallisen tason ohjelma-, säädös- ja toimeenpanotyötä. Tämä hanke osallistui erilaisiin tapaamisiin ja keskusteluihin erityisesti tuoden niihin lähiruoka-, luomu- ja luonnontuotealojen sekä pk-elintarvikeyrityksien näkökulmaa. Lisäksi välitettiin tietoa esimerkiksi lainsäädäntöön liittyvistä uudistuksista ja tarvittaessa vietiin viestiä hallinnon suuntaan, millaisia kipukohtia yrityskentällä nousee esiin. Tässä kokonaisuudessa osallistuttiin säännöllisesti muun muassa MMM:n kokoamaan Elintarvikelainsäädännön ja valvonnan jaostoon, MMM:n luomualajaostoon, MMM:n luonnontuotealan keskustelutilaisuuksiin ja VYR:n luomuviljelytyöryhmiin.

3.2.3. Uudet ratkaisut ja toimintamallit, työpajat ja selvitykset, liite 6

Ruokasektoriin vaikuttavat monet muutokset ja haasteet vaativat löytämään uusia toimintatapoja ja -malleja, joilla voidaan vastata paremmin eri asiakasryhmien kysyntään ja odotuksiin sekä kuluttajan haluun olla aktiivinen toimija ruokajärjestelmässä. Tämä liittyi erityisesti lyhyiden ketjujen näkökulmaan ja siihen liittyvien toimintatapojen etsimiseen.

Hankkeen aikana toteutettiin REKO-toimintaan liittyvä selvitys pro gradu -opinnäytetyönä, jossa hankkeen kiinnostuksen kohteena oli erityisesti REKOn liiketaloudellinen merkitys koko Suomen mittakaavassa. Tätä selvitettiin koko maan kattavalla otannalla loppuvuonna 2023 ja keväällä 2024 siten, että laskettiin tilauksien määrä ja arvo 59 REKO-renkaasta (kaikkiaan niitä on Suomessa noin 200). Tuloksia esiteltiin useammassa tilaisuudessa ja tutkimustuloksissa (<https://aitojamakuja.fi/rekon-liiketaloudellisia-ja-muita-merkityksia/>). Varsinainen opinnäytetyö julkaistaan avoimesti Helsingin yliopiston sivuilla keväällä 2025.

Lyhyiden ketjujen edistämiseen liittyi myös erilaisten teemaan liittyvien työkalujen ja julkaisujen arviointi tai kommentointi, yritysten ideoimien palvelu- tai data-alustamallien sparraus sekä keskustelutilaisuuksien järjestäminen.

Hanke osallistui ja antoi asiantuntemustaan sekä välitti suomalaisten näkemyksiä kansainväliseen tutkimukseen, jossa selvitettiin luomuvehnan ja -soijan tuotantoa ja markkinoita Suomessa ja muissa valikoiduissa maissa vuosina 2017-2022.

Osana luonnontuotealan raaka-aineketjun yhtenäistä kehittämistä tuotiin esille kerääjä.fi -palvelun mahdollisuuksia sekä täydennettiin palvelun raaka-ainelajikohtaisia kriteerejä ja ohjeistuksia yhteistyössä toimijakentän kanssa. Alan jalostajien raaka-ainetarpeita selvitettiin kyselyin, ja tietoa jaettiin hanketoteuttajien käyttöön. Myös luonnontuotealan toimintaohjelman tavoitteita ja toimenpiteitä esille nostamalla pyrittiin yhtenäistämään ja suuntaamaan kehittämistyötä alalla ennakoituihin tarpeisiin.

3.3. Ruokaketju näkyväksi

Tämän toimenpidekokonaisuuden tavoitteena oli tuoda esiin ruokasektorin kehittymistä ja roolia erilaisten katsausten kautta. Toisena kokonaisuutena oli lisätä viestinnällä lähiruoka-, luomu- ja luonnontuotealojen tunnettuutta sekä alan yrittäjyyttä.

Keskeisimmät kohderyhmät olivat kattavasti ruokasektorin toimijat em. toimenpiteiden 1 ja 2 alta sekä kuluttajat, alan opiskelijat ja alan koulutuksesta.

3.3.1. Toimiala näkyväksi tilastoin, liite 7

Toimialalla tapahtuvia muutoksia ja toimialan tilannetta seuraavat eri tahot. Ruokatieto julkaisee vuosittain Tietohaarukkaa (Tilastotietoa ruokaketjusta), Luonnonvarakeskus monipuolisesti ruokaketjun toimialojen tilastoja sekä Elintarviketeollisuusliitto muun muassa vientiin liittyvää tilastotietoa. Myös moni muu taho tekee katsauksia toimialaan kehittymiseen ja muutokseen liittyen. TEM:n Toimialapalveluiden piirissä oli aiemmin elintarvike ja luonnontuotealan -toimialapäälliköt, mutta toiminta loppui luonnontuotteiden osalta vuonna 2022 ja elintarvikealan osalta vuonna 2023. Tässä hankkeessa koottiin erityisesti tietoa, joka pureutui tarkemmin alueelliseen ja teemakohtaiseen alan kehittämistä kuvaavaan tietoon ja tilastoihin sekä muuhun tiedonkeruuseen. Luonnontuotealan osalta kartoitettiin alan yritystietoja muun muassa toimialaraportoinnin ja raaka-aineketjujen kehittämisen tueksi.

Pro Luomu kokosi vuosittain keskeiset luomutuotannon, -markkinan ja -kulutuksen tilastot Luomu Suomessa -koosteeksi, joka julkaistiin kolme kertaa (2022, 2023 ja 2024) ProLuomu.fi-sivustolla. Koosteen sivustoilla (FI, EN) oli hankkeen aikana noin 3 300 kävijää ja koosteita ladattiin pdf-muodossa n. 1 300 kertaa. Koosteiden perusteella lähetettiin vuosittain myös media- ja sidosryhmätiedotteet, joihin kärjeksi valittiin kunkin vuoden kehitystä kuvaavat tiedot. Tiedotteet jaettiin laajasti medialle ja ruokasektorin toimijoille, ja ne olivat vuosittain Pro Luomun parhaiten menestyneitä tiedotteita mediaosumien määrässä mitattuna. Luomu Suomessa -koosteet käännettiin myös ruotsiksi ja englanniksi. Lisäksi vuosina 2023 ja 2024 käännettiin myös

koosteesta tehty tiedote ruotsiksi, joka jaeltiin ruotsinkielisille medioille ja sidosryhmille. Koosteista tehtiin viestintää myös Pro Luomun sosiaalisen median kanaviin.

Muutaman vuoden välein on tuotettu Aitoja makuja yritystilasto, joka kokoaa yhteen jalostavien yritysten tietoja toimialoittain ja henkilöstömäärän suhteen maakunnittain ja valtakunnallisesti. Tämä hanke kokosi Vainu-yritystietokannan (suomalainen avointa ja julkista dataa keräävä tietokanta) ja TRACES-järjestelmän (EU:n yhteinen järjestelmä mm. luomutuotteiden jäljitettävyyttä ja valvontaa varten) avulla maakunnittaiset yritystietoexcelit. Näiden ja muun kehittämistyön kautta saadun tiedon pohjalta maakunnalliset yhteyshenkilöt (ruokasektoriryhmäläiset) kokosivat oman maakuntansa osalta yritystilastotiedot taulukkopohjaan. Hanke työsti tiedoista maakuntakohtaiset infograafit sekä valtakunnallisen yhteenvedon, jotka löytyvät suomeksi ja ruotsiksi verkkosivuilta <https://aitojamakuja.fi/yritystilastot/> sekä yhteenvedon <https://aitojamakujalehti.fi/tietoa-jalostavista-elintarvikeyrityksista/>.

Ruokasektoriryhmän tapaamisissa keskusteltiin vuonna 2022 yrityskentän tilanteesta toimintaympäristön monien muutosten keskellä (koronaviruspandemia ja Ukrainan sota) sekä vuonna 2023 maakuntien tekemien yrityskyselyiden ja -haastatteluiden annista. Näiden keskustelujen pohjalta päädyttiin tekemään yhteinen kooste, johon nostettiin esiin yrityskyselyistä ja -haastatteluista sekä muusta saatavilla olevasta tiedosta asioita, jotka toimialan yritysten keskuudessa ovat nousseet esille. Yhteenvedot maakunnittain ja valtakunnallisesti julkaistiin ”Maakuntien ruokasektorin tilannekatsaus” -julkaisussa <https://aitojamakuja.fi/maakuntien-ruokasektorin-tilannekatsaus-julkaisu/>. Muutamat maakunnat päivittivät tai tekivät luomuun liittyviä katsauksia, joten niihin liittyen annettiin tarvittaessa tukea ja tulokset laitettiin näkyviin <https://proluomu.fi/material/luomu-suomessa/luomu-suomessa-tilastot/maakuntakoosteet/>.

3.3.2. Teemaviestintä, liite 8

Hanke oli kokonaisuudessaan vahvasti viestinnällinen, sillä niin järjestettävät tilaisuudet, verkostoitumisen edistäminen kuin varsinaiset tiedotukselliset toimet kuuluvat viestinnän alle. Viestinnässä hyödynnettiin olemassa olleita ja tutuksi tulleita kanavia Aitojamakuja.fi, Aitoluonto.fi ja Proluomu.fi sekä sosiaalisen median kanavia (Facebook, Twitter/X, LinkedIn, Instagram ja Youtube) ja toteuttavien organisaatioiden verkkosivuja. Lisäksi viestintää toteutettiin uutiskirjeiden, tiedotejakelupalveluiden sekä hanketoteuttajille ja muille alan kehittäjille suunnattujen Facebook-ryhmien kautta ”Luomualan kehittäjien yhteistyöryhmä” ja ”Ruokasektorin koordinaatio”. Myös muiden tahojen ylläpitämiä sivuja ja viestinnän kanavia hyödynnettiin sekä sosiaalisen median kanavissa että esim. Ruokaviraston ruokaketju-uutiskirjeet, luomu.fi-sivusto ja maaseutuverkosto.fi-alustalla oli erikseen Luomu-ryhmä. Viestintää tehtiin pääosin suomeksi, mutta myös ruotsiksi ja englanniksi soveltuvin osin.

Uutiskirjeet olivat yksi tärkeä viestintätapa, joka saavutti laajasti toimijakentän. Ruokasektorin valtakunnallinen koordinaatiohanke tiedottaa -sähköpostin jakelulistalla oli hankkeen alussa 469 osoitetta ja hankkeen päättyessä 499. Suurin osa muutoksista liittyi siihen, että postilistalta haluttiin pois toisiin tehtäviin tai työuran päättyessä tai sille haluttiin liittyä, kun asiasta oli kuultu jotain kautta. Sidosryhmät jakoivat uutiskirjeen sisältöjä eteenpäin joko säännönmukaisesti omille kohderyhmille tai aika-ajoin uutiskirjeissä ja somekanavissa. Sähköposti ilmestyi hankkeen aikana 89 kertaa. Aitoluonto.fi uutiskirje keskittyi erityisesti luonnontuotealan asioihin ilmestyen 24 kertaa, sen jakelussa oli 1900 osoitetta. Pro Luomun uutiskirjeessä nostettiin esiin luomuun liittyviä asioita ja sen jakelussa oli 436 osoitetta ja se ilmestyi 18 kertaa.

Ruokaan liittyvää viestintää tehdään monilla tasoilla ja osa maakunnista on profiloitunut omaa lähiruokaviestintää yhteisen teeman alle. Hankkeen aikana koottiinkin tietoa näistä viestintäkanavista

verkkosivuille <https://aitojamakuja.fi/lahiruoka> sekä kokeiltiin jakaa sosiaalisessa mediassa postauksia eteenpäin. Tämän osalta huomattiin kuitenkin aika pian, että se vaati paljon käsityötä toimiakseen, joten sitä ei voitu resurssisyydestä jatkaa kovin pitkään. Maakuntien viestintäkanavia nostettiin esiin myös yhteisartikkeleissa Aitoja makuja -lehdessä <https://aitojamakujalehti.fi/mita-maakunnissa-tapahtuu-ruokasektorilla/>, <https://aitojamakujalehti.fi/kesaksi-kuunneltavaa-maakuntien-ruokapodcasteja/>.

Hankkeen aikana toteutettiin kaksi pienyrittäjyyttä esittelevää kampanjaa. Kummassakin kampanjassa keskiössä oli tuoda näkyväksi erityisesti elintarvikejalostusta, millaista on työskennellä elintarvikealan pienyrittäjänä ja mikä innostaa toimimaan lähiruoan, luomun ja luonnontuotteiden parissa. Vaikka molemmat kampanjat toteutettiin tiettyinä ajankohtana, videoita nostettiin esiin sopivissa yhteyksissä (esim. opiskelijoille tehdyssä materiaalissa) ja uudemman kerran omassa viestinnässä. Videot ovat hyödynnettävissä hankkeen jälkeenkin. Myös maakunnalliset toimijat jakoivat kampanjamateriaalia eteenpäin ja lisäksi kannustettiin ruoka-alan ja maaseudun kehittämistoimijoita hyödyntämään materiaalia viestinnässä.

- Vuoden 2023 kampanja toteutettiin siten, että keväällä 2023 kutsuttiin yrittäjiä lähettämään itsekuvaamia videoita, joista sitten editoitiin hankkeen toimesta lyhyemmät kokonaisuudet <https://aitojamakuja.fi/elintarvikealan-pienyrittaja-osallistu-mahdollisuusyrittaa-videokampanjaan/>. Videoita saatiin kaikkiaan kahdeksan. Tavoite oli erityisesti innostaa alaa opiskelevia nuoria, alan vaihtajia ja muita ruokayrittäjyydestä kiinnostuneita sekä tuoda esiin yleisemminkin erityisesti oppilaitoksille, mistä puhutaan, kun puhutaan pienyrittäjyydestä ja lähiruoasta, luomusta ja luonnontuotteista. Videomateriaalin tueksi tehtiin myös lyhyt tietopaketti, jossa oli mukana myös opetuksessa käytettäviä tehtäväehdotuksia. Kokonaisuutta esiteltiin ”Yrittäjäksi elintarvikealalle” -otsikon alla ja someviestinnässä käytettiin #mahdollisuusyrittää -tunnistetta. Materiaalin tuotannossa ja editoinnissa oli mukana Unigrafia. Varsinainen kampanja-aika oli 5.9.-12.9.2023 ja mainostusta tehtiin 20 €/video. Facebookissa näyttökertoja keskiarvoltaan 3100 (vaihteluväli 1950-3770), mutta yhden videon osalta näyttökertoja oli melkein 10800. Instagramissa näkyvyys jäi noin 200 / video.
- Vuoden 2024 kampanjassa haluttiin tuoda näkyväksi, millainen on pienen elintarvikeyrittäjän päivä. Tämä toteutettiin siten, että etsittiin ruokasektoriryhmäläisten avulla ehdokkaita eri puolilta Suomea ja valittiin kuusi yritystä eri maakunnista, jotka edustivat lähiruoan, luomun ja luonnontuotteiden jalostusta ja eri tuoteryhmiä. Kuvauksista ja editoinnista vastasi Bonzu, jotta videoista saatiin yhteneväiset, haastattelumaiset lyhytelokuvat. Tämä kampanja nimettiin #ruokatarinani -tunnisteella, ja samalla kannustettiin yrittäjiä kertomaan omasta päivästänsä sosiaalisessa mediassa. Videojulkaisut tehtiin 30.10.-19.11. välisenä aikana ja mainostusta laitettiin 60 €/video. Somemarkkinoinnin tilastointi oli jonkin verran muuttunut edellisestä ajankohdasta ja nyt seurattiin katseluita (sisältöä toistettiin tai näytettiin) ja kattavuutta (orgaaninen ja maksettu) sekä reaktioita. Nytkin näkyvyys oli parempi Facebookissa kuin Instagramissa. Katseluiden osalta keskiarvo oli pääosin noin 9160 (vaihteluväli 7000-14800 välillä), mutta yhden videon osalta huikea 193719. Kattavuuden osalta keskiarvo oli 12600, ja em. yhden videon osalta 170444. Instagramissa videoiden katselut olivat suurella vaihteluvälillä 325 - 3385 (ja em. erityisesti levinnyt 10188).

Aitoja makuja -verkkolehti kokoaa yhteen elintarvikealan kehittämistoiminnan tuloksia, uutisia ja avaa ajankohtaisia asioita, jotka ovat ruoka-alalla esillä. Se kertoo sekä valtakunnallisen että alueellisen/paikallisen tason toiminnasta sekä yritysten kokemuksia ja yhteistyötä ruokaketjun toimijoiden kanssa huomioiden lähiruoan, luomun ja luonnontuotteiden sekä pk-yrittäjyyden näkökulmat. Lehdessä suurin osa kirjoituksista oli artikkeleita, minkä lisäksi nostettiin erikseen esiin yritys yhteistyöesimerkkejä ja maakunnissa tehtyjä asioita. Lisäksi jokaisessa lehdessä oli myös lyhyiden uutisten osasto. Vuoden 2022 aikana mukana oli myös

vieraskynä-palsta, mutta siitä luovuttiin, koska blogityyppisiä juttuja on nyt runsaasti muissa kanavissa. Lehtiä ilmestyi hankkeen aikana kaikkiaan 15.

Hanke tuki valtakunnallisten kuluttajille suunnattujen suoramyynä- ja avoimien tilojen -päivien toteutusta suunnittelun, tiedottamisen ja järjestämisen kautta. Syyskuussa järjestetyn Lähiruokapäivän osalta koordinoitavastuu oli Maaseutuverkostopalveluilla ja hanke osallistui valtakunnalliseen suunnitteluryhmään ja tiedotukseen sekä aktivoi maakuntia viestimään omilla alueillaan. Vuosittain Lähiruokapäivään osallistui noin 300 kohdetta.

Hanke oli mukana järjestämässä ja tiedottamassa Luonnon päivä luomutiloilla -tapahtumasta yhteistyössä MMM:n, MTK:n, SLC:n, Luomuliiton ja Biodynaamisen yhdistyksen kanssa. Vuosittain Suomen luonnon päivänä noin 25 luomutilaa osallistuu tapahtumaan avaamalla ovensa yleisölle, ja päivän tarkoituksena on lisätä yleisön tietoisuutta luomutuotannosta. Tapahtuma sai jonkin verran medianäkyvyyttä etenkin paikallismedioissa sekä näkyi järjestävien organisaatioiden sekä mukana olevien tilojen sosiaalisen median kanavissa. Lisäksi järjestävät tahot ylläpitivät Luomu.fi-sivuston yhteydessä olevaa tapahtumasivua, jossa osallistuvien tilojen tiedot julkaistiin sekä tekivät tapahtuman viestintää varten materiaaleja. Sivulla oli vuonna 2022-2024 yhteensä noin 6 000 kävijää.

Luomun osalta hankkeessa tuotettiin Suomen luonnon päivään liittyviä aineistoja ja kannustettiin toimijoita käyttämään jo valmiiksi olevia tai hankeaikana muiden hankkeiden tuottamia luomuaineistoja, kuten *Hyvä merkki* -hankkeen infograafeja sekä *Luomutetaan ruokapalvelut* -hankkeen luomun tietokortteja. Lisäksi vuonna 2024 tuotettiin Luonnon päivä luomutiloilla -tapahtumalle uusi visuaalinen ilme, jota tapahtumaa järjestävä yhteistyöryhmä käytti materiaalien pohjana. Lisäksi viestittiin Luomu Suomessa -koosteen aiheiden ohella mm. ajankohtaisista tapahtumista ja tutkimuksista, EU:n luomupalkinnoista ja EU:n luomupäivästä sekä arvoketjuryhmissä nousseista teemoista elintarvikeketjun toimijoille.

Osana hanketta Pro Luomu oli mukana Luomu.fi-sivun ylläpidossa yhdessä Luomuinstituutin, Luomuliiton, ProAgrian ja Savon koulutuskuntayhtymän (EkoCentria) kanssa. Luomu.fi-sivuston tarkoituksena on ohjata kävijöitä luotettavan luomutiedon lähteille luomualan toimijoiden omille sivuille sekä tarjota paikka yhteisille kampanjoille, kuten Luonnon päivä luomutiloilla -tapahtumalle ja EU:n luomupäivälle. Luomu.fi-toimituskunta kokoontui säännöllisesti ja toimi myös alustana luomualan toimijoiden ajankohtaisen tiedon jakamiselle.

Turun yliopiston Brahea-keskuksen lakkautuksen seurauksena aitojamakuja.fi ja aitojamakujalehti.fi -sivujen osalta piti etsiä uusia ratkaisuja. Verkkosivut ovat sijainneet usean vuoden ajan Turun yliopiston webhotellin palvelimella, ja Brahea-keskus vastasi niiden teknisestä ylläpidosta. Koska sopimuskautta oli vielä hankkeen siirtymisen aikaan jäljellä, ratkaisuja jatkoon etsittiin hankkeen loppupuolella. Hankkeen alkuperäisessä suunnitelmassa sivustoon liittyvä kehitystyö ei ollut mukana, joten sen osalta haettiin muutosta. Siirron käytännön valmisteluissa tuli esille, että rakenteissa oli sellaisia teknisiä vanhanaikaisuuksia (koski erityisesti tietokantaa, mutta myös muuta aitojamakuja.fi-sivuston rakennetta), joihin piti etsiä ratkaisut ennen kuin varsinainen siirto-operaatio on mahdollinen. Päädyttiinkin siihen, että aitojamakujalehti.fi siirrettiin hankkeen aikana uudelle palvelimelle, koska sen tekeminen oli helppoa, ja myöhemmin siirretään loppusivusto samalle alustalle (eli aitojamakuja.fi). Hankkeen aikana tehtiin kuitenkin aitojamakuja.fi-sivustoon rakennesuunnittelu ja tarvittavia teknisiä korjauksia, jotta varsinainen siirto ylipäättänsä onnistuu.

4. Yhteistyötahot ja ohjausryhmä

Hankkeen luonteesta johtuen yhteistyökumppaneiden määrä oli hyvin suuri ja kattoi sekä valtakunnallisia että alueellisia toimijoita sekä heidän taustatahojaan, myös rinnakkaistoimialoilta. Keskeisimpinä yhteistyötahoina voidaan mainita

- valtakunnalliset ruokasektoriin liittyvät hankkeet
- alueilla toteutettavat ruokasektoriin liittyvät hankkeet
- rajapintoihin liittyvät muiden toimialojen hankkeet ja kehittämistoiminta (esim. matkailu, vienti, hyvinvointi)
- elintarvike- ja luonnontuotealojen toimialapäälliköt (siihen asti, kun toimivat)
- Luomuinstituutti
- Savon koulutuskuntayhtymän EkoCentria
- Ruokaviraston alla toimiva Maaseutuverkostopalvelut
- maa- ja metsätalousministeriöstä, erityisesti Lähiruokaohjelma, Luomu 2.0 -ohjelma ja Luonnontuotealan toimintaohjelmaan liittyvät tahot, muu ruokaketjun kehittäminen, maaseudun kehittäminen, elintarvikelainsäädännön kehittäminen, luomulainsäädännön kehittäminen, Kestävä ja kannattava ruokajärjestelmä
- Maa- ja metsätaloustuottajien keskusliitto MTK ry ja tuottajaliitot sekä SLC rf
- Maa- ja kotitalousnaisten keskus ry
- Ruokatieto yhdistys ry
- Arktiset Aromit ry
- Luomuliitto ry
- ProAgria

Ohjausryhmä

Hankkeen käytännön toteutuksen tukena oli ohjausryhmä, joka koostui keskeisten sidosryhmien edustajista. Ohjausryhmä kokoontui hankkeen aikana kuusi kertaa 8.6.2022, 2.12.2022, 24.5.2023, 14.12.2023, 29.5.2024 ja 18.11.2024 sekä sähköpostikokous hankkeen päättymisen jälkeen tammi-helmikuussa.

Ohjausryhmän kokoonpano muuttui jonkin verran hankkeen aikana henkilöiden siirtyessä muihin tehtäviin tai eläköitymisen takia. Ohjausryhmässä olivat mukana seuraavat henkilöt ja tahot:

Leena Hyrylä, Kaakkois-Suomen ELY-keskus
 Sari Iivonen, Luomuinstituutti
 Petri Muje, Lapin ammattikorkeakoulu (varajäsenet Marru Kraft, Henna Kukkonen)
 Salla Pätilä / Anna Mäkinen, Ruokavirasto, Maaseutuverkostopalvelut (varajäsen Heidi Kohtala)
 Janne Rautakannel, Kuorttisen kanala
 Leena Seppä / Annika Öhberg, Maa- ja metsätalousministeriö
 Heidi Siivonen, MTK ry
 Anni-Mari Syväniemi, Ruokatieto Yhdistys ry.
 Saska Tuomasjukka, Lapin Maria
 Kirsi Viljanen, Maa- ja metsätalousministeriö
 Sirkku Wacklin, Pohjanmaan ELY-keskus (alkuvuoteen 2023)
 Eeva Ylinen / Riitta Niiranen, Ahlmanin säätiö sr (varajäsen Antti Luomala)
 rahoittajan edustaja: Tommi Isosomppi, Ruokavirasto

5. Tavoitteiden toteutuminen ja toteutuksen arviointi

Hankkeen tavoitteiden toteutumisen seurannassa hyödynnettiin hankkeen aikana yhteisiä työpaketteittain tehtyjä ”Toiminnan raportointi” excel-taulukoita, liitteet 1-8. Niissä avattiin soveltuvien osien, mitä on tehty, milloin, osallistujamäärä, kuvaus kohderyhmästä/osallistujista, mahdolliset tuotokset sekä toteuttajataho kunkin toimenpiteen osalta. Näiden pohjana toimivat hankesuunnitelmassa tulosten seurannan yhteydessä mainitut mittarit: järjestetyt tilaisuuksien ja niihin osallistuneiden määrä, osallistumiset muiden järjestämiin tilaisuuksiin, pidetyt puheenvuorot tai muut esittelytilaisuudet, julkaistun materiaalin määrä, esim. tiedotteet, uutiskirjeet, tehdyt jutut, infomateriaalit, mediaosumat sekä sosiaalisen median kanavien tavoitavuus. Materiaalikooste on liitteessä 9.

Alle on koottu toimenpiteittäin tavoite, toteuma sekä osallistujamäärä tai osallistumisen määrä.

Toimenpiteen nimi	Toteuttamistapa	Tavoitteet tuotoksista ja tuloksista	Toteuma	Osallistujamäärä tai osallistumiset
1. Hanke- ja kehittämis-työn tuki ja yhteistyö	1.1) Toimijoiden kokoaminen ja yhteistyö	Tp 1.1): ruokasektoriryhmän tapaamiset n.12; luomualan kehittäjätapamiset 3-5; luonnontuotealan hanketoteuttajatapaamiset n.15	Tp 1.1): ruokasektoriryhmän tapaamiset 12; luomualan kehittäjätapamiset 3; luonnontuotealan hanketoteuttajatapaamiset 16; maakunnittaiset tapaamiset 16.	978 osallistujaa
	1.2) Teemalliset kokoontumiset	Tp 1.2): teemalliset hanketapaamiset n.10; valtakunnalliset seminaarit (luomufoorumit 1, luonnontuotepäiviä 3, tutkimusseminaari 1, vuosiseminaareja 2); tutkimustiistait n. 16; rahoittajainfot n.6.	Tp 1.2): teemalliset hanketapaamiset (hanketreffit, kv- ja vientiverkostotapaamiset) yhteensä 10; valtakunnalliset seminaarit (luomufoorumit 1, luonnontuotepäiviä 3, tutkimusseminaari 1, vuosiseminaareja 2) yhteensä 7; tutkimustiistai-infot 16; rahoittajainfot 5, muut ajankohtaisinfot 8.	2265 osallistujaa
	1.3) Hanke- ja kehittämistoiminnan työn tuki	Tp 1.3) osallistumiset työ- ja ohjausryhmiin, kehittämistuki	Tp 1.3) osallistumiset työ- ja ohjausryhmiin, päivittäinen kehittämistuki.	223 osallistumista
2. Ruokasektorin toimialatyö	2.1) Arvoketjuryhmät ja muut ruokaketjun edistämisyhmät	Tp 2.1) arvoketjuryhmät 5-12; luomuelintarvikeryhmä ja muut työryhmät n.8;	Tp 2.1) arvoketjuryhmät (luomuliha 6, luomumaito 8, luomukasvikset 6, luomukeruu 4) yhteensä 24; luomuelintarvikeryhmä 3, HoReCa-arvoketjun keskustelutilaisuus 1.	370 osallistujaa
	2.2) Toimialan kehittämiseen osallistuminen	Tp 2.2) osallistuminen tapaamisiin (ohjelma-, säädös- ja toimeenpanotyö)	Tp 2.2) osallistuminen tapaamisiin (ohjelma-, säädös- ja toimeenpanotyö).	26 osallistumista

	2.3) Uudet ratkaisut ja toimintamallit, työpajat ja selvitykset	Tp 2.3) pienimuotoiset selvitykset (mm. REKO), mallien keruu, työpajat	Tp 2.3) pienimuotoiset selvitykset (Luonnontuotealan raaka-ainetarpeet kysely-yhteenvedo, Luonnontuotealan toimintaohjelma, vieraskynäkirjoitus luonnontuotealasta, REKOn liiketaloudellinen selvitys) yhteensä 4; uusien toimintamallien ym. sparraus tai arviointi yhteensä 3, keskustelutilaisuudet yhteensä 3.	
3. Ruokaketju näkyväksi	3.1) Toimiala näkyväksi tilastoin	Tp 3.1) Aitoja makuja yritystilasto, kerran; maakuntakatsausten suunnittelu; Luomu Suomessa -kooste (su, ru, en)	Tp 3.1) Aitoja makuja yritystilasto 1; yrityskyselykooste 1; Luomu Suomessa -kooste 2021, 2022, 2023 (su, ru, en); luonnontuotealan yritystietojen kartoitus.	Luomu Suomessa -koosteita (FI, SV, EN) ladattiin Pro Luomun sivustolla yht. n. 1 300 kertaa ja kävijöitä Luomu Suomessa -sivuilla yht. n. 3 300.
	3.2) Teemaviestintä	Tp 3.2) lähiruokaviestinnän tuki; "pienyrittäjyyssalan ammattilaiseksi" ja "päivä paikallisessa pienessä elintarvikeyrityksessä" -kampanja, videot n. 3; Aitoja makuja lehti 15 numeroa; infomateriaalia tarpeen mukaan; Luonnon päivä luomutiloilla ja Lähiruokapäivän tiedotus/suunnittelu	Tp 3.2) lähiruokaviestinnän tuki maakunnille sekä oma viestintä erityisesti somekanavien kautta; Pienyrittäjyyttä esittelevät kampanjat "Yrittäjäksi elintarvikealalle" 2023 (8 videota) ja "Ruokatarinani" 2024 (6 videota); Aitoja makuja lehti yhteensä 15 numeroa; Aitoluonto-uutiskirje yhteensä 24; Proluomu.fi uutiskirje yhteensä 18; Ruokasektorin valtakunnallinen koordinaatio tiedottaa -sähköposti yhteensä 89; Facebook-ryhmät (Luomualan kehittäjien yhteistyöryhmä ja Ruokasektoriryhmä); Luonnon päivä luomutiloilla ja Lähiruokapäivän tiedotuksessa ja suunnittelussa mukana joka vuonna; Aitoja makuja verkkosivuun liittyvä uudistustyö.	Ruokasektorin valtakunnallinen koordinaatio tiedottaa, jakelussa 499, ilmestyi 89 kertaa. Aitoluonto.fi-uutiskirje, jakelussa 1900, ilmestyi 24 kertaa. Pro Luomu-uutiskirje, jakelussa 436, ilmestyi 18 kertaa Yrittäjäksi elintarvikealalle kampanja: 8 videota, näyttökerrat 34.167 Ruokatarinani kampanja: 6 yritysvideota ja esittelyvideo, katselut 266.145. Facebook-ryhmät: Luomualan kehittäjien yhteistyöryhmä (155 jäsentä) ja Ruokasektori-ryhmä (586 jäsentä) Tiedotteet ja medianäkyvyys: Pro Luomun jakelemia tiedotteita 4, joista yhteensä 39 mediaosumaa. Aitoja makuja -lehden artikkelit ja muu medianäkyvyys: 38 Viestintä sosiaalisessa mediassa: Pro Luomun somekanavien kautta hankkeessa 2022-2024 tehdyn viestinnän tavoitavuus noin 106 000. Suomen luonnon päivään osallistui v. 2022 25, v. 2023 25 ja v. 2024 27 luomutilaa ja tapahtuman verkkosivuilla oli 2022-2024 n. 6000 kävijää.

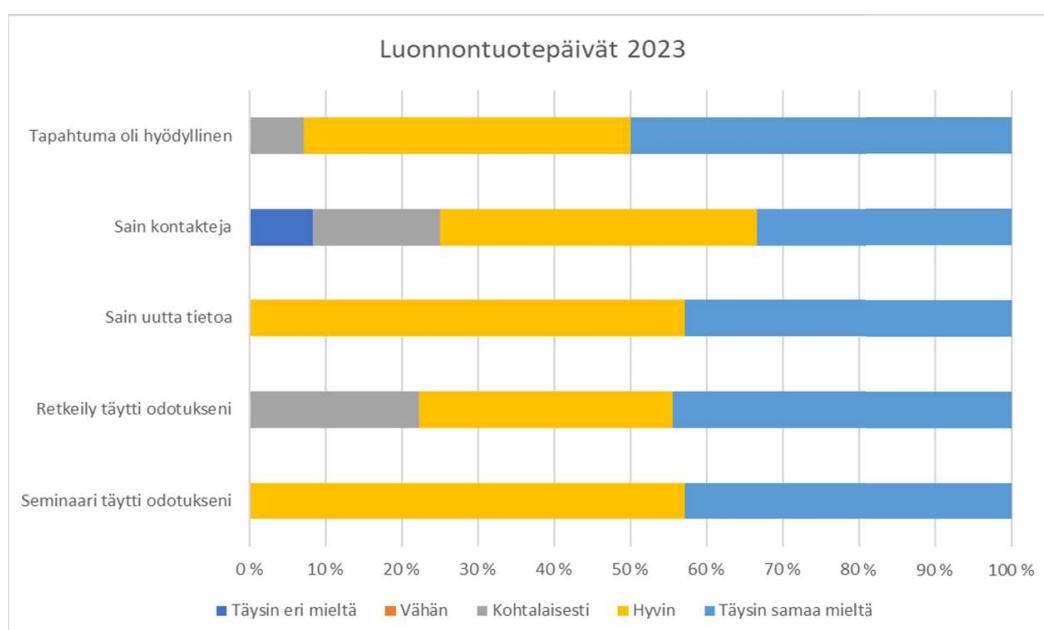
Hankkeen seurannassa ja toiminnan suuntaamisessa tärkeimpinä tukijoina olivat ruokasektoriryhmä ja ohjausryhmä, joiden kanssa käytyjen keskustelujen kautta sekä suunnattiin tulevaa toimintaa että käytiin läpi, millaisia tuloksia on saatu.

5.1. Palautekyselyjen antia

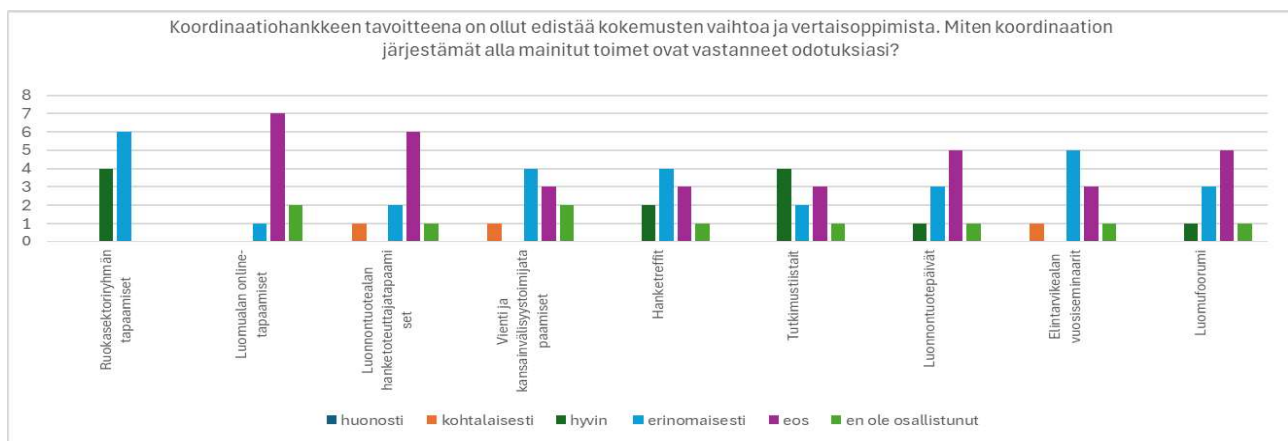
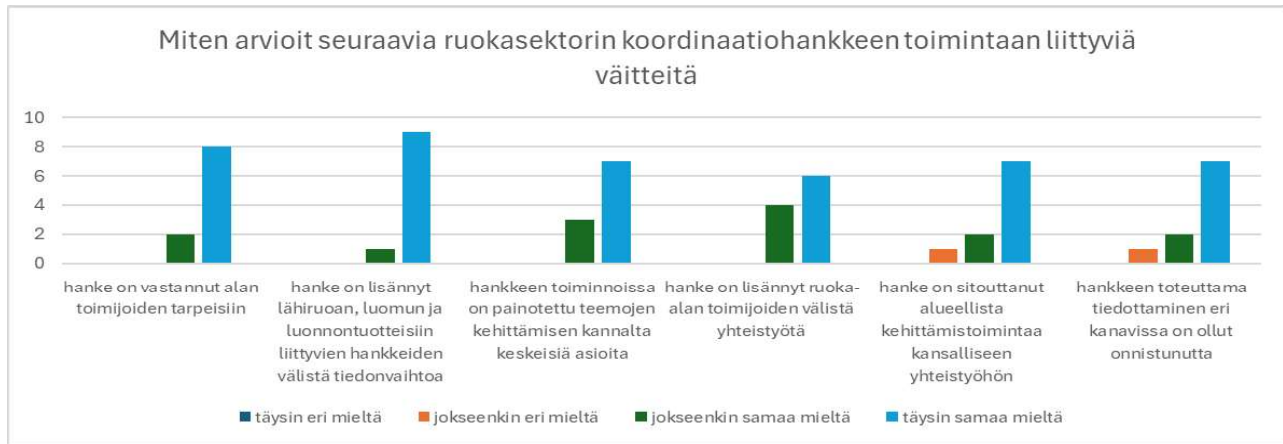
Toiminnan vaikuttavuuden arviointia tehtiin kysymällä palautetta tilaisuuksiin osallistuneilta (osasta tapahtumista) ja koko hankkeen osalta ruokasektoriryhmältä sekä tekemällä itsearviointia toteuttajien kesken sekä ruokasektoriryhmän ja ohjausryhmän kanssa.

Osaajien Ruoka-Suomi -seminaarin (v. 2022) palautekyselyyn saatiin kahdeksan vastausta ja niissä puheenvuorojen sisältö ja ajankohtaisuus ja kokonaisuuden monipuolisuus arvioitiin hyväksi tai erittäin hyväksi. Lisäksi osallistujat olivat saaneet hyvin uutta tietoa ja uusia ideoita. Ruoka-alan uudet mahdollisuudet -seminaarin (v. 2023) vastausmäärä jäi vielä vähäisemmäksi eli kuuteen vastaukseen. Puheenvuorot koettiin pääsääntöisesti hyvin ajankohtaisiksi ja odotukset täyttyivät hyvin. Osa oli saanut uutta tietoa ja uusia ideoita, mutta eivät kaikki. Seminaarin sisältö arvioitiin kuitenkin hyvin monipuoliseksi ja osa näki, että pystyy hyödyntämään saatua tietoa omassa työssään. Avoimessa palautteessa toivottiin erityisesti tietoa laatuja järjestelmien hyödyistä ja haasteista sekä haluttiin kuulla yritysten kasvutarinoita ja polkua sekä miten ja millaisten yhteistyötahojen kanssa ovat toimintaansa kehittäneet, huomioiden yritysten t&k-kehittyminen. Myös kestäväyyden ja vihreän siirtymän sekä niihin kytkeytyen digitalisaatio kiinnostavat. Hanketreffien ja verkostotapaamisten osalta palaute saatiin pääsääntöisesti tilaisuuden aikana spontaanisti ja siinä korostui eniten se, että erilaisia kohtaamista sekä kokemusten ja tiedon vaihdon paikkoja tarvitaan, jotta yhteistyö ja verkostoituminen mahdollistuu. On tärkeää, että kynnys osallistua on mahdollisimman matala.

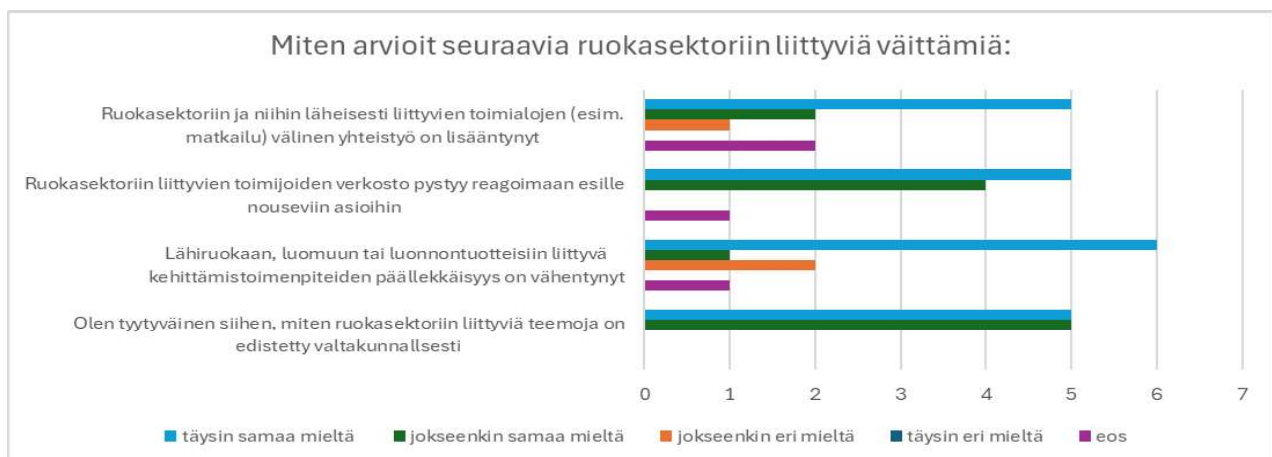
Luomufoorumin (2024) palautekyselyyn saatiin 29 vastausta ja osallistujat antoivat Luomufoorumista erittäin myönteistä palautetta. Seminaari sai arvioksi 4,2 /5 ja työpajat 4,3 /5. Erityistä kiitosta sai tapahtuman avoin ja runsas keskustelu. Teemoista kiinnosti eniten markkinoiden kehitys sekä hallinnon paneelikeskustelu. Luonnontuotepäivistä on kaikkina vuosina kysytty palautetta ja arvosanaksi on saatu sekä seminaariohjelman, opintoretken että käytännön toteutuksen osalta tyypillisesti arvosanoja haarukassa 4,1-4,3 (asteikolla 1-5). Oheisessa kaaviossa on kuvattu vuoden 2023 Luonnontuotepäivien palautetta muun muassa tapahtuman hyödyllisyyden, uuden tiedon saannin ja odotusten täyttymisen näkökulmista.

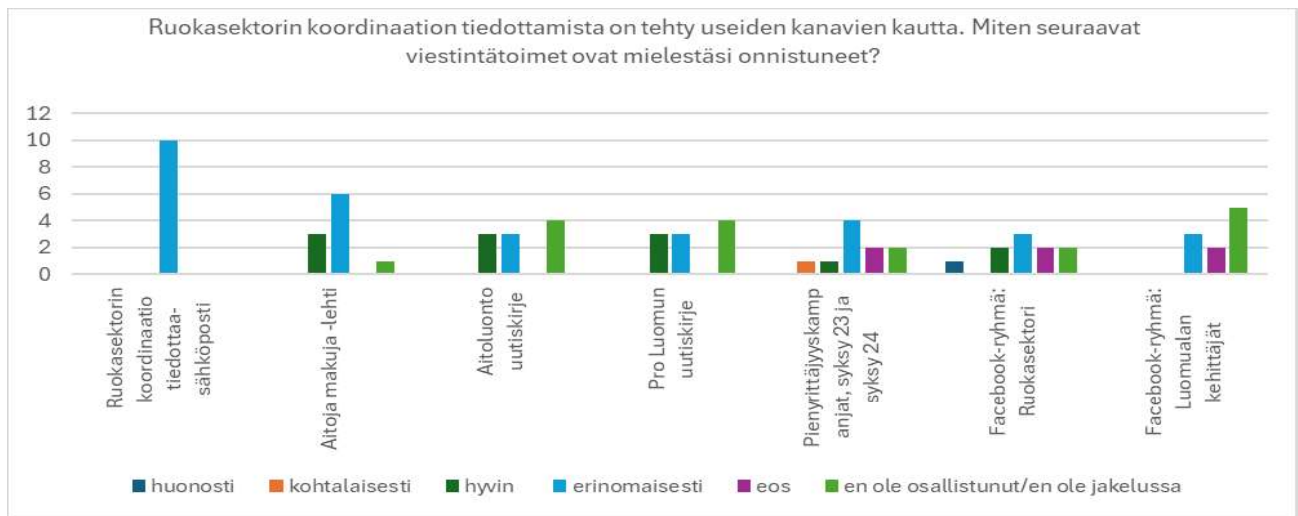
Ruokasektoriryhmälle hankkeen lopussa tehtyyn kyselyyn vastasi 10. Kyselyyn vastanneet arvioivat hankkeen vastanneen hyvin alan toimijoiden tarpeisiin, lisännyt teemoihin liittyvää tiedonvaihtoa ja kehittäminen on kohdistunut keskeisiin asioihin. Myös yhteistyön oli koettu lisääntyneen. Kokemusten vaihdon ja vertaisoppimiseen liittyneiden tilaisuuksien osalta vastaukset hajaantuivat osittain siitä syystä, että aika moni vastasi ”en osaa sanoa” tai ei ollut osallistunut tilaisuuksiin. Huomion arvoista kuitenkin on, että suurimman osan mielestä tilaisuudet olivat vastanneet odotuksia.

Laajemmin ruokasektoriin liittyvien kysymysten kohdalla eniten hajautuivat mielipiteet ruokasektoriin liittyvien toimialojen väliseen yhteistyöhön ja teemoihin liittyvien kehittämistoimenpiteiden kohdalla. Kuitenkin suurin osa koki, että muihin toimialoihin liittyvä yhteistyö on lisääntynyt ja teemoihin liittyvä kehittämistoimenpiteiden päällekkäisyys on vähentynyt. Vastajat olivat tyytyväisiä siihen, miten teemoja on edistetty valtakunnallisesti.

Tiedottamiseen liittyen erinomaiseksi arvioitiin Ruokasektorin valtakunnallinen koordinaatio tiedottaa - uutiskirje, ja hyväksi koettiin myös muut uutiskirjeet (tosin osa vastaajista ei ollut niiden jakelun piirissä). Facebook-ryhmien kohdalla vastaukset hajaantuivat eniten.

Avoimena kysymyksenä kysyttiin, että millaisena vastaajat näkevät ruokasektorin koordinaatiohankkeen roolin oman kehittämistyön näkökulmasta (esim. oma rooli valtakunnallisen ja alueellisen toiminnan välissä). Useassa vastauksessa nousi esiin koordinaation rooli yhteistyön edistäjänä, olipa sitten kyse linkittymisestä alueelliseen toimintaan tai mahdollistajana maakuntien välisen tiedonvaihdon osalta. Lisäksi nostettiin esiin, että koordinaatiohanke on antanut hyviä työkaluja, eväitä kehittämistyölle, oppia ja kokemuksia toisten tekemistä sekä kohtauttanut toimijoita. Mainittiin myös koordinaation tärkeä ja merkittävä rooli viestinnässä, vaikuttamisessa ja vaikuttavuuden varmistamisessa.

Kyselyssä kysyttiin myös kokemuksia ruokasektoriryhmän toiminnasta ja myös toiveita tulevaan. Vastauksissa nousi monipuolisesti erilaisia asioita esiin. Osa koki, että toiminta on ollut aktiivista, osallistavaa ja monipuolista, mutta toisaalta tuli esiin, että on ollut enemmän tiedonjakoa ja konkreettista yhteistyötä muiden kanssa on syntynyt vähemmän. Toisaalta verkosto nähtiin hyväksi tueksi omalle toiminnalle, kun saa vertaistukea ja hyviä vinkkejä muilta tai tietää keneltä voi kysyä. Nousi esiin myös se, että oma aktiivisuus on tärkeää ja tunnistettiin, että vaihtuvuus alueellisessa koordinaatiossa vaikuttaa ryhmän dynamiikkaan. Toivottiin, että ryhmän toimintatavat myös uudistuvat ja live-tapaamiset kerran vuodessa nähtiin tärkeäksi. Kokonaisarvosana koordinaatiotyölle oli suorastaan erinomainen keskiarvon ollessa 9,2.

5.2. Toteuttajien itsearviointia

Itsearvioinnin alle voidaan laskea kuuluvaksi myös ruokasektoriryhmässä ja ohjausryhmässä käydyt keskustelut hankkeen etenemisestä ja toiminnan suuntaamisesta. Esimerkiksi vuoden 2022 joulukuun palaverissa pohdittiin, miten ylimaakunnallista yhteistyötä tiivistettäisiin ja tehostettaisiin. Vuoden 2023 marraskuun palaverissa arvioitiin, mitkä toiminnot valtakunnallisessa hankkeessa ovat olleet hyviä ja mihin pitäisi kiinnittää huomiota jatkossa. Marraskuussa 2024 pidetyssä ohjausryhmässä hanketoteuttajat nostivat esiin omia havaintojaan tai asioita, joihin tulisi jatkossa kiinnittää huomiota.

Toimijoiden kokoaminen yhteen ruokasektoriryhmän, luomualan kehittäjätapamisten ja luonnontuotealan hanketoteuttajien puitteissa on nähty merkittäväksi tiedon ja kokemusten vaihdon näkökulmasta. Samalla on edistetty yhteistyön tekemistä, kun on löytynyt yhteisen tekemisen paikkoja. Toisaalta toimintaympäristöön liittyvistä asioista keskustelu (esim. yrityskentän tilanne, kehittämistoiminnan

haasteet) on mahdollistanut etsimään ratkaisuja yhdessä tai suuntaamaan toimintaa asioihin, joita pitäisi viedä valtakunnallisella tasolla ja yhdessä eteenpäin. Erityisesti ruokasektoriryhmän sparraava rooli on ollut tärkeää koordinaatiohankkeen toimintojen sisältöjen suunnittelussa.

Teemalliset kokoontumiset (hanketreffit, seminaarit, verkostotapaamiset, ajankohtaisinfot) ovat mahdollistaneet matalan kynnyksen osallistumisen tilaisuuksiin. Tällaisille on selvästi tarve ja niihin osallistuu myös sellaisia tahoja, jotka eivät välttämättä osallistu muuhun hankkeen toimintaan, mutta kokevat juuri tietyn aihepiirin omakseen. Tällaisille avoimille, valtakunnallisille kokoontumisille on selkeästi tarvetta ja niitä kannattaa jatkossakin järjestää, mielellään yhteistyössä eri tahojen kanssa. Esimerkiksi vienti- ja kansainvälisyystoimijoiden verkostotapaamisten osalta on jatkossa mietittävä, että miten se suhteutuu muuhun elintarvikевичientiin ja kansainvälistymiseen liittyvään valtakunnalliseen toimintaan. Tutkimustiistai-infoja järjestettiin suht säännönmukaisesti, mutta jatkossa on syytä miettiä, että järjestetäänkö niitä tarpeen mukaan vai säännönmukaisesti, koska vastaavatyyppeisiä infoja järjesti hankkeen aikana muutkin tahot (esim. luomututkimuksen webinaarit) ja näin ollen päällekkäisyyttä oli havaittavissa. Vaikka kaksi kertaa vuodessa järjestettyihin rahoittajainfoihin osallistui rahoittajien määrän suhteutettuna pieni joukko, niin siitä huolimatta ne on nähty tärkeiksi tiedonvälittämisen paikoiksi ja erityisesti niissä on haluttu tuoda esille, mitkä asiat ruoka-alalla ovat keskiössä ja mihin kehittämistä tulisi suunnata. Rahoittajatapaamisissa on erityisesti välitetty yrityksiltä, kehittäjiltä ja toimialalta esille nousevia asioita.

Hanketoteuttajat ovat osallistuneet erittäin ahkerasti erilaisiin työ-, ohjaus- ja kehittämisryhmiin sekä erilaisiin tilaisuuksiin, joissa on pidetty puheenvuoroja tai oltu muuten tilaisuuksien toteutuksen tukena. Nämä tilaisuudet ovat toisaalta hyvä paikka tuoda esille sitä, mitä valtakunnallisesti tapahtuu, mutta myös lähentää valtakunnallisen ja alueellisen tekemisen yhteyttä. Alueellisten tai teemallisten hankkeiden ohjaus- ja työryhmiin osallistuminen myös mahdollistaa eri alueiden yhteistyön edistämisen, kun voi vinkata, että mitä muualla on tehty tai mitä valtakunnallisesti on tullut esille. Samalla pysytään kärryillä siitä, mitä eri puolilla Suomea tehdään.

Ruokasektorin toimialatyö kytkeytyy muun muassa elintarvikelainsäädäntöön ja pk-elintarvikeyrityksyyden näkökulman esiintuomiseen. Tämä on kokonaisuus, jossa tulisi olla aktiivisemminkin mukana ja ennen kaikkea ennakkoiden tulevia muutoksia. Toisaalta tässä kokonaisuudessa on myös esimerkiksi lyhyisiin ketjuihin liittyvien toimintamallien ja uusien palveluiden sparraaminen, missä ennen kaikkea roolina on tuoda esiin tietoa siitä, mitä aiemmin alalla on tehty ja millaisiin asioihin kannattaa kiinnittää huomiota. Toteuttajien pitkä toimialaan liittyvä työ antaa perspektiiviä siitä, mitä aiemmin on tehty ja mistä lisätietoa on löydettävissä.

Hanke osui luomualalle poikkeuksellisen haastavaan ajankohtaan. Elintarvikkeiden hinnannousun seurauksena kuluttajat ovat siirtyneet edullisempiin vaihtoehtoihin, mikä on tuonut haasteita luomumarkkinoille. Samaan aikaan uusi EU:n maatalouspolitiikka (CAP) on pienentänyt useiden luomutilojen tukia ja vähentänyt luomutilojen määrää. Lisäksi vuonna 2023 voimaan tullut uusi luomuasetus on tuonut lisähaasteita monille toimijoille.

Hankkeessa on koottu vuosittain Luomu Suomessa -tilastokoosteita ja kerran Aitoja makuja yritystilasto. Lisäksi on tehty maakuntakeskustelujen pohjalta yhteenveto ja maakuntien yrityskyselyjen tai -haastatteluiden pohjalta kooste yritysten tilanteesta. Tällaisille kootuille tiedoille ja selvityksille on selvästi tarvetta, joten olisi vielä paremmin linkitettävä valtakunnallista asioiden koostamista maakunnalliseen tiedonkeruuseen. Kootun tiedon merkitys tulee korostumaan entisestään, kun TEM:in toimialatyö päättyi.

Hankkeen kaksi pienyrittäjyyteen liittyvää kampanjaa saatiin toteutettua, kuten ajatus oli, mutta tällainen suurelle yleisölle tiedottaminen vaatii paljon sekä henkilö- että talousresursseja, joka osana tällaista

laajempaa koordinaatioraporttia on aika haastava yhtälö. Lisäksi ruoan kuluttajaviestinnässä esimerkiksi aihepiiriin profiloituneilla yhdistyksillä on keskeisempi ja tärkeämpi rooli. Sosiaalisen median näkyvyyden osalta viime vuosina on ollut selvästi havaittavissa muutos, että ilman rahallista panostusta julkaisuihin, niiden näkyvyys jää aika rajalliseksi, vaikka seuraajia olisikin paljon. Toki myös julkaisujen laatu vaikuttaa eli esim. videot näkyvät paremmin kuin perustekstijulkaisu kuvalla. Nämä asiat konkretisoituivat hyvin kampanjavideoiden viestinnässä. Vaikka kampanjoiden aikanakin seurattiin julkaisujen näkyvyyden edistymistä, niin oli todella hankala saada kiinni siitä, miksi jokin video lähti leviämään todella tehokkaasti, kun jokin toinen ei. Julkaisujen sisältöjärjestyksilläkin asiaan pyrittiin vaikuttamaan, mutta mitään selkeää ymmärrystä julkaisujen toimivuuteen ei saatu. Lisäksi ihmisten liikehdintä sosiaalisten kanavien välillä ja sen myötä niiden muuttuminen sisällöllisesti vaikuttaa siihen, mitä ja miten viestintään sekä saavutetaan kohderyhmää. Hankkeen alussa Twitter oli selvästi ammattilaisviestintään keskittynyt kanava, mutta viime aikoina sen osalta asiat ovat siirtyneet LinkedIniin ja näkyvyys X:ssä on romahtanut. Tämä vaatii jatkuvaa tilanteen seurantaa ja uuden oppimista kaikilta hankeviestintää toteuttavilta.

Ruokasektorin valtakunnallinen koordinaatio tiedottaa -sähköposti on saanut paljon spontaania kiitosta eri yhteyksissä, mikä on näkynyt myös uusina tilaajina, mutta myös siinä, että siinä olleita asioita on jaettu ahkerasti eteenpäin muiden tahojen toimesta omissa uutiskirjeissään tai sosiaalisen median kanavissa. Osa on todennut myös ottaneensa mallia sen tiiviistä muodosta omaan viestintäänsä. Aitoluonto.fi ja Pro Luomun uutiskirjeet täydensivät hyvin valtakunnallista tiedottamista ja näillä ns. perinteisillä uutiskirjeillä on selvästi merkitys, koska tilaajiksi halutaan tulla tai sellaisina pysyä. Aitoja makuja -lehden osalta ruokasektorin toimijat ovat aktivoituneet pikkuhiljaa enemmän tarjoamaan juttuja lehteen, mikä myös kertoo siitä, että omia asioita halutaan lehdessä esitellä ja lehti nähdään hyödylliseksi.

Turun yliopiston Brahea-keskuksen lakkautuspäätös keväällä 2023 tuli yllättäen ja siihen liittyvien ratkaisujen löytäminen nopealla aikataululla vaikutti jossain määrin hankkeen toteutukseen. Sinänsä hankkeen ja projektipäällikön siirtyminen Helsingin yliopiston Ruralia-instituuttiin oli helppo ja joustava ratkaisu, mutta se vaati siitä huolimatta erilaisia hallinnollisia valmisteluja sekä Turun yliopiston että Helsingin yliopiston puolella, ja siirros vaikutti osaltaan myös keskeneräisten toimenpiteiden toteutukseen. Esimerkiksi pienyrittäjyyskampanja ehdittiin aloittaa Turun yliopistossa, mutta sen jatko toteutettiin Helsingin yliopistossa ja näin ollen kilpailutuksia ei voitu tehdä ennen kuin siirto konkretisoitui, mikä osaltaan tiukensi aikatauluja. Toki on huomioitava myös se, että projektin siirtymisen yhteydessä myös kaikki tarvittava hanketieto tuli siirtää organisaatiosta toiseen ja verkkosivuihin liittyvät oikeudet ja velvollisuudet selvittää.

5.3. Ohjausryhmän lausunto

Ohjausryhmä koki koordinaatioraportin kokoavan työn tärkeäksi, tarpeelliseksi ja merkitykselliseksi. Jollei tällaista valtakunnallista ja toimintaa koordinoivaa hanketta olisi, niin tällainen verkostojen ja toimijoiden yhteistyön lisääminen sekä valtakunnallinen tiedon kokoaminen ja levittäminen jäisi tekemättä. Hankkeen tavoitteen mukaisesti hanke tuki hyvin valtakunnallisten teemoihin liittyvien ohjelmien toteuttamista ja samalla edisti myös niissä mainittujen toimenpiteiden tekemistä. Tilaisuuksia järjestettiin aktiivisesti ja osallistumiskynnys pidettiin matalana. Tiedon ja kokemusten vaihtoa mahdollistettiin monin eri tavoin ja huomioiden eri kohderyhmät. Viestintää toteutettiin monin eri tavoin ja hyödyntäen monia eri kanavia. Kaiken kaikkiaan hankerahoitus hyödynnettiin tehokkaasti ja hyvin ja hankkeen tavoitteet saavutettiin. Hanke pystyi myös nopeasti siirtymään Helsingin yliopistolle Turun yliopiston Brahea-keskuksen lakkautuksen myötä ilman, että siitä oli hankkeen toteuttamiseen haittaa. Hankkeen ohjausryhmän keskustelu oli vilkasta, rakentavaa ja hanketta tukevaa. Kolmen teeman ympärille koottu koordinaatiotoiminta on edistänyt hyvin maaseutuohjelman toimeenpanoa koko Suomessa sekä syventänyt

eri toimijoiden yhteistyötä. Toiminta on tukenut alan yrittäjyyttä mm. Aitoja makuja sivuston ylläpidon tai erilaisten webinaarien muodossa.

6. Kustannukset ja rahoitus

Koko hankkeen kustannusarvio oli 452 076,30 euroa, josta haettavan rahoituksen osuus (80 %) oli 361 661,04 euroa ja omarahoitusosuus (20 %) 90 415,26 euroa.

Hankkeen aikana tehtiin kaksi muutoshakemusta eli siinä kohtaa, kun Turun yliopiston Brahea-keskus jäi pois hankkeesta ja toinen alkusyksystä 2024. Alla esitellyssä taulukossa on alkuperäisen hyväksytyn hankesuunnitelman kustannusarvio ja toteuma koko hankkeesta. Hankkeen siirtoon liittyvässä muutoksessa suurin muutos tuli yleiskulujen osalta ja jälkimmäisessä muutoksessa merkittävin siirto oli matkoista ostopalveluihin (13 500 euroa).

	Hankevuosi 1	Hankevuosi 2	Hankevuosi 3	Yhteensä
Toteutuneet kulut yhteensä	88.958	166.566	197.728	453.253
Omarahoitusosuus	17.792	33.313	39.545	90.650
Avustus yhteensä	71.167	133.252	158.183	362.602

Maksatushakemuksella haetaan hankepäätöksen mukaisesti 361 661,04 euroa.

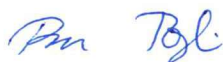
7. Jatkotoimet ja ehdotukset

Valtakunnalliselle lähiruoka-, luomu- ja luonnontuotealaa yhdistävälle ruokasektorin koordinoinnille on selkeästi tarvetta. Elintarvikealan toimialaan kohdistuu monenlaisia toiveita ja odotuksia sekä kasvun mahdollisuuksia, joita on lähdetty edistämään nyt Orpon hallitusohjelman kautta. Kuten on havaittu, toimialan kehittäminen ja yritysten kilpailukyvyyn kasvattaminen vaatii pitkäjänteistä ja koko ruokasektorin toimijakentän yhteistyötä mukaan luettuna rinnakkaistoimialat.

Jatkossakin tarvitaan ruokasektorin toimijoiden yhteen kokoamista ja asioiden käsittelyä teemoittain. Pelkkä viestintä ei siihen riitä vaan tarvitaan kohtaamisia, keskusteluita ja kokemusten vaihtoa. Näiden kautta mahdollistuu myös yhteistyön tekemisen paikkojen löytäminen. Viime aikoina on käynnistynyt tai parhaillaan käynnistymässä esimerkiksi elintarvikealan vientiin ja kansainvälistymiseen liittyvää toimintaa, ekosysteemeihin pohjautuvia ruoka-alan verkostoja sekä maakuntapohjaisia klustereita. Nyt onkin erittäin tärkeää, että nämä erilaiset verkostot ja toimijat tekevät tiivistä yhteistyötä ja karsivat turhat päällekkäisyydet. Tiedon tulvassa myös valmiiksi pureskellulla ja yhteen kootulla tiedolla on oma paikkansa.

Hankkeen päättyessä tiedossa jo oli, että työtä jatketaan maa- ja metsätalousministeriön ruokaketjun kehittämishankerahoituksella vuosina 2024-2027. Hankkeen nimi on Verkostoilla voimaa yhteistyöhön - Ruokasektorin koordinaatiohanke, ja nimensä mukaisesti siinä keskitytään erityisesti yhteistyön edistämiseen lähiruoan, luomun ja luonnontuotteiden sekä pk-yrittäjyyden näkökulmista.

18.2.2025

Päivi Töyli, projektipäällikkö

Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

Liitteet: 1-8) toimintaraportit toimenpiteittäin
9) materiaalienkooste